Uppföljning av klimatförändringar och kulturmiljö

2025

RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Riksantikvarieämbetet
Box 1114, 621 22 Visby
Tel 08-5191 80 00
www.raa.se
registrator@raa.se

Riksantikvarieämbetet 2025
Uppföljning klimat och kulturmiljö
Text: Ingen upphovsrätt
Omslagsbild: I Skallsjö, Lerums kommun, undersöktes 2015 en förhistorisk grav på fornlämningen RAÄ Skallsjö 1:1, som skadats av erosion och rasat ned i Säveån. Bilden visar den frilagda stenpackningen intill erosionsbranten.
Foto: Mats Hellgren, Västarvet kulturmiljö/Lödöse museum.
Bilder och illustrationer: Creative Commons licens CC BY där inget annat anges.
Villkor på http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv

Innehåll

Sammanfattning 5

1. Inledning 8

1.1 Motiv 8

1.2 Syfte 8

1.3 Frågor 9

1.4 Metoder och källmaterial 9

1.5 Definitioner 10

1.6 Rapportens disposition 12

2. Händelser och förlopp som påverkade kulturmiljöer 13

2.1 Fjorton länsstyrelser uppger att kulturmiljöer påverkats 13

2.2 Länsstyrelserna uppger att minst 40 kulturmiljöer påverkades begränsat till allvarligt 14

2.3 Samtliga svenska världsarv påverkades negativt av en eller flera klimatrelaterade händelser och förlopp 16

2.4 Sammanfattning 20

3. Kostnader för att förebygga, dokumentera och återställa skador på kulturmiljöer 21

3.1 Länsstyrelserna uppger att minst 8.5 miljoner kr beviljades för att förebygga, dokumentera och återställa skador 21

3.2 Fukt, röta och biologiska angrepp vanliga skäl för bidragsgivning 22

3.3 Två länsstyrelser uppger att de samfinansierade med kommunala budgetanslag 26

3.4 Sammanfattning 27

4. Kommunernas arbete med klimatrelaterade risker för kulturmiljö 28

4.1 En tredjedel av länsstyrelserna lämnar underlag till kommunerna om klimatrelaterade risker 28

4.2 Mindre än en fjärdedel av kommunerna berör klimatrelaterade risker för kulturmiljön i översiktsplanerna 29

4.3 Ännu färre planerar för att förebygga påverkan på kulturmiljön 30

4.4 22 kommuner beviljades bidrag till nya kulturmiljöprogram 32

4.5 Sammanfattning 34

5. Påverkan på länsstyrelsernas kulturmiljöarbete 35

5.1 Antalet samråd varierar betydligt mellan länsstyrelserna 35

5.2 Övrig verksamhet på kulturmiljöområdet påverkas på hälften av länsstyrelserna 38

5.3 Sammanfattning 39

6. Länsstyrelsernas övriga upplysningar och kommentarer 41

7. Diskussion och slutsatser 43

7.1 Nationell överblick förutsätter regional överblick 43

7.2 Eftersatt underhåll ökar sårbarheten 44

8. Referenser 45

9. Bilagor 50

9.1 SGI och MSB: Riskbedömningar per kommun 50

9.2 26 områden med betydande översvämningsrisk 55

9.3 Utredningar enligt översvämningsdirektivet 2023 58

9.4 Skredet i Stenungssund 2023 62

9.5 Boverkets miljömålsenkät 63

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetets uppföljning av klimatförändringar och kulturmiljö 2025 är den första i en tänkt serie. Syftet är att inleda en långsiktig uppföljning av klimatförändringarnas effekter och dess påverkan på kulturmiljön och det regionala och lokala kulturmiljöarbetet, samt att regelbundet sprida grunddata, sammanställningar och analyser till relevanta målgrupper. Uppföljningen utgår från följande frågor:

1. Har kulturmiljöer under 2024 påverkats av händelser och förlopp som kan kopplas till klimatförändringarnas effekter?

2. Har länsstyrelserna under 2024 beviljat bidrag för att förebygga, dokumentera eller återställa klimatrelaterade skador på kulturmiljöer? Hur stora var kostnaderna och vilka budgetanslag användes för att finansiera åtgärderna?

3. Har kommunerna tillgång till ändamålsenliga kunskapsunderlag om kulturmiljön, till exempel aktuella kulturmiljöprogram, i planeringen och genomförandet av åtgärder för klimatanpassning?

4. Har inträffade händelser, efterarbetet, samt medverkan i samråd om klimatanpassning med mera, påverkat länsstyrelsens övriga verksamhet på kulturmiljöområdet?

I det första årets uppföljning har det varit viktigt att testa ett övergripande upplägg för insamling av underlag, analys och redovisning, till exempel när det gäller utformningen av den enkät till länsstyrelserna som är ett av underlagen.

Händelser och förlopp som påverkade kulturmiljöer

2024 påverkades minst 50 kulturmiljöer av en eller flera klimatrelaterade händelser, däribland de femton svenska världsarven.

Kostnader för att förebygga, dokumentera och återställa skador på kulturmiljöer

Elva länsstyrelser uppger att de under 2024 beviljade bidrag till åtgärder för att förebygga, dokumentera eller återställa skador på kulturmiljöer, som kan vara relaterade till klimatförändringarnas effekter.

Enligt länsstyrelsernas enkätsvar beviljades sammanlagt minst 8,5 Mnkr, vilket utgör 3 procent av den totala ram Riksantikvarieämbetet fördelade till länen, för utbetalningar från anslaget 7:2 bidrag till kulturmiljövård under året.

Cirka 1,3 Mnkr gick till åtgärder för att förebygga skador och 7,2 Mnkr för att dokumentera och återställa skador. Endast 15 procent av de beviljade bidragen gick alltså till förebyggande åtgärder.

2023 och 2024 varierade de beviljade bidragsbeloppen per län mellan 0 och 15 procent av respektive läns ramar för utbetalningar från anslaget 7:2. Norrbotten är det län där beloppen utgör störst andel av de tilldelade ramarna. 10.4 procent 2023 och 14.7 procent 2024.

Åtgärderna samfinansierades endast undantagsvis med andra medel, till exempel medel från kommunala, regionala, statliga eller EU anslag, eller med ersättningar från försäkringsbolag. Två län uppger att enstaka åtgärder samfinansierades med kommunala budgetanslag. Det har dock inte gått att fastställa hur stora de totala kostnaderna för dessa samfinansierade åtgärder var.

Kommunernas arbete med klimatrelaterade risker för kulturmiljö

Undersökningen av förutsättningarna för kommunernas arbete med klimatrelaterade risker för kulturmiljö visar att en tredjedel av länsstyrelserna lämnar underlag till kommunerna om klimatrelaterade risker. Länsstyrelserna uppskattar att mindre än en fjärdedel av kommunerna berör klimatrelaterade risker för kulturmiljön i översiktsplanerna och att ännu färre planerar för att förebygga påverkan på kulturmiljön. Länsstyrelserna bedömer vidare att få kommuner relaterar klimatrisker till kulturmiljö i underlagen för kulturmiljöarbetet. Länsstyrelsernas bedömningar rimmar med resultaten från Boverkets miljömålsenkäter till kommunerna. Riksantikvarieämbetets utvärdering 2017 av hur kommunernas översiktsplaner tillgodoser kulturhistoriska värden pekar även den åt samma håll.

Av de 22 kommuner som beviljades medel till kulturmiljöprogram under 2024 har endast några få hunnit anta och publicera programmen. De få iakttagelser som varit möjliga att göra visar att de kommuner som publicerat program visserligen inte berör klimatrelaterade risker för kulturmiljöer i själva programmen, däremot framgår riskerna i några fall direkt eller indirekt av nyligen antagna översiktsplaner eller av pågående översiktsplanering i dessa kommuner. Föreslagna regeländringar i plan- och bygglagen öppnar också för vägledning till kommunerna om vikten av att uppmärksamma klimatrelaterade risker för kulturmiljöer i översiktsplanerna. Tillsammans med den aviserade förstärkningen av det statliga anslaget 7:2 bidrag till kulturmiljövård, för arbetet med kulturmiljöunderlag, kan en sådan vägledning bidra till att stärka kommunernas kulturmiljöarbete och till att framtidssäkra värdefulla kulturmiljöer.

Påverkan på länsstyrelsernas kulturmiljöarbete

Uppföljningen indikerar att antalet samråd om klimatrelaterade åtgärder som berörde kulturmiljöer varierar betydligt mellan länen. Antalet samråd om planering av åtgärder för klimatanpassning var också betydligt färre än antalet samråd om åtgärder med syfte att minska utsläppen av klimatgaser.

Länsstyrelserna i Jönköpings län, Örebro län och Skåne deltog under 2024 i flest samråd om klimatanpassning som berörde kulturmiljöer, i genomsnitt *mellan 0,4 och 0,8 samråd per kommun*.

Länsstyrelserna i Jönköpings län, Skåne och Västernorrland deltog i flest samråd om åtgärder för att minska utsläppen av klimatgaser, i genomsnitt *mellan 4,6 och 8,6 samråd per kommun*.

41 procent av de länsstyrelser som besvarade Riksantikvarieämbetets enkät om klimatförändringar och kulturmiljö uppger att den övriga verksamheten på kulturmiljöområdet under 2024 inte alls påverkades av inträffade händelser och förlopp relaterade till klimatet, av samråd om klimatanpassning med mera. En fjärdedel av länsstyrelserna uppger att den övriga verksamheten på kulturmiljöområdet påverkades under en del av året. En fjärdedel uppger att verksamheten påverkades under hela 2024, och att påverkan förväntas fortsätta i flera år. 12 procent svarade ”Vet ej”.

Länsstyrelsernas verksamhet påverkas av att mängden ärenden ökar och att behoven ökar av utredningar och bedömningar om kulturmiljöer kopplade till klimatrelaterade händelser och förlopp, till klimatanpassning samt till omställningen av energiproduktionen. Länsstyrelsen i Västernorrland framhåller till exempel att efterfrågan på antikvariernas medverkan och sakkunskap är hög såväl internt som externt. Detta då kulturmiljöfrågor ska hanteras inom ett stort antal sakområden och lagrum. Det tvärsektoriella perspektivet som präglar kulturmiljöarbetet har gradvis medfört att handläggarna lägger en allt större andel av arbetstiden på ärenden som exempelvis rör vindkraft- och solcellsparker.

Diskussion och slutsatser

Årets uppföljning är den första i en tänkt serie. Det går därför inte att dra några slutsatser om trender i utvecklingen. Däremot är det på sin plats att diskutera några av de synpunkter länsstyrelserna för fram i fritextsvaren i den enkät som är uppföljningens huvudkälla. Diskussionen handlar dels om förutsättningarna att följa och överblicka kulturmiljöernas tillstånd, dels om relationen mellan skötsel, underhåll och kulturmiljöernas sårbarhet.

1. Inledning

En sammanfattande slutsats i Riksantikvarieämbetets utredning *Förvaltningen av kulturmiljöer i ett förändrat klimat*[1] är att klimatförändringarna redan idag ger upphov till effekter som påverkar kulturmiljöerna och förvaltningen av dessa. I takt med att den globala medeltemperaturen ökar kommer påverkan att bli alltmer påtaglig och röra allt fler fornlämningar, byggnader, bebyggelsemiljöer och landskap. Förutsättningarna för kulturmiljöarbetet förändras, i jämförelse med de som rådde under 1900-talet, och detta kan leda till utmaningar för dem som arbetar med att bevara använda och utveckla kulturmiljöerna. De som tillämpar kulturmiljöarbetets verktyg i form av lagar, förordningar och budgetanslag ställs inför helt nya prioriteringar och avvägningar mot angelägna åtgärder inom andra samhällsområden. Sammantaget kan detta komma att påverka förutsättningarna att nå målen för det statliga kulturmiljöarbetet, generationsmålets strecksats och miljömålens preciseringar om kulturmiljön.[2]

1.1 Motiv

Prognosen är alltså; ju mer klimatförändringarnas effekter tilltar i styrka, desto mer förändras förutsättningarna för förvaltningen av Sveriges kulturmiljöer. Denna prognos är också motivet till att långsiktig följa upp vilken påverkan som faktiskt kan avläsas både i kulturmiljöerna och i kulturmiljöarbetet. Tanken är att uppföljningen ska bidra till nationell överblick, underlag för stöd till länsstyrelser, kommuner och civilsamhället samt till klimatanpassningen av kulturpolitiken och det statliga kulturmiljöarbetet.

Årets uppföljning är den första i den tänkta serien, där det varit viktigt att testa ett övergripande upplägg för insamling av underlag, analys och redovisning, till exempel när det gäller utformningen av den enkät till länsstyrelserna som är ett av underlagen. Resultaten bildar även en viktig baslinje för kommande uppföljningar.

1.2 Syfte

Syftet är att långsiktig följa upp klimatförändringarnas effekter och dess påverkan på kulturmiljön och det regionala och lokala kulturmiljöarbetet, samt att regelbundet sprida grunddata, sammanställningar och analyser till relevanta målgrupper.

1. RAÄ 2022
2. RAÄ 2022 s. 89.

1.3 Frågor

1. Har kulturmiljöer under 2024 påverkats av händelser och förlopp som kan kopplas till klimatförändringarnas effekter?

2. Har länsstyrelserna under 2024 beviljat bidrag för att förebygga, dokumentera eller återställa klimatrelaterade skador på kulturmiljöer? Hur stora var kostnaderna och vilka budgetanslag användes för att finansiera åtgärderna?

3. Har kommunerna tillgång till ändamålsenliga kunskapsunderlag om kulturmiljön, till exempel aktuella kulturmiljöprogram, i planeringen och genomförandet av åtgärder för klimatanpassning?

4. Har inträffade händelser, efterarbetet, samt medverkan i samråd om klimatanpassning med mera, påverkat länsstyrelsens övriga verksamhet på kulturmiljöområdet?

1.4 Metoder och källmaterial

Uppföljningens huvudsakliga underlag är en enkät till länsstyrelserna om klimatrelaterade händelser och förlopp under 2024, och dess påverkan på kulturmiljöer och på det regionala och lokala kulturmiljöarbetet. Totalt besvarades enkäten av 17 av 21 länsstyrelser.[3]

Länsstyrelsernas svar på enkäten har kompletterats med sammanställningar av världsarvsförvaltarnas periodiska rapporter till Unesco,[4] samt med en analys av utbetalade bidrag enligt förordningen (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.[5]

Sammanställningar av riskbedömningar av Statens geotekniska institut (SGI), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)[6], länsstyrelsernas utredningar av översvämningar och andra händelser[7], samt Boverkets miljömålsenkät[8] används för att belysa var och i vilken utsträckning kulturmiljöer är särskilt utsatta för översvämningar, ras, skred och erosion.[9]

3. Se dnr RAÄ-2024-714-12. för länsstyrelsernas fullständiga enkätsvar.
4. whc.unesco.org 25-06-27. Periodic Reporting, Third Cycle (2018–2024), samt raa.se 22-10-20 Periodisk rapportering – en uppföljning av världsarvens status.
5. ASK - Allmänt handläggarstöd Kulturmiljö.
6. SGI och MSB 2021, SGI och MSB Kommunanalyser, SGI och MSB Nationella riskområden samt MSB 2025. Se även sammanställningar i bilagorna 9.1–9.2.
7. Länsstyrelsen i Dalarnas län 2023, Länsstyrelsen Jämtlands län 2024, Länsstyrelsen i Jönköpings län 2023, Länsstyrelsen Västmanlands län 2023, Länsstyrelsen i Örebro län 2023, SHK 2024 samt Länsstyrelsen i Västra Götaland 2024. Se även sammanställningar i bilagorna 9.3–9.4.
8. boverket.se 2022-12-07. Se även sammanställning i bilaga 9.5.
9. Se bilagorna 9.1–9.5.

1.5 Definitioner

I detta avsnitt definieras begreppen kulturmiljö, klimatrelaterade händelser och förlopp samt klimatanpassning.

Kulturmiljö

Tabell 1. Kulturmiljöer med exempel på beteckningar i register och förteckningar.

Kulturmiljö	*Exempel på beteckning*
Enskilt byggnadsminne[10]	***B2024:3679***[11]
Fornlämning och övrig kulturhistorisk lämning[12]	***L1965:8488***[13]
Kommunala och regionala kulturmiljöanspråk[14]	***Markanvändningsbestämmelse i ÖP och/eller upptagen i kommunala kulturmiljöprogram***
Kulturreservat (statliga och kommunala)[15]	***Linnés Hammarby***[16]
Kyrka/kyrkomiljö[17]	***B2024:3679***[18]
Riksintresse för kulturmiljövården[19]	***Gävle (X 800) (Gävle socken)***[20]
Skyddad bebyggelse (k eller q bestämmelser)[21]	***Kommun/detaljplan beteckning***
Statligt byggnadsminne[22]	***Förteckning över statliga byggnadsminnen***[23]
Världsarv[24]	***Södra Ölands odlingslandskap***[25]

10. 3 kap. kulturmiljölagen (1988:950).
11. Bebyggelseregistret.
12. 2 kap. kulturmiljölagen.
13. Fornsök.
14. 8 kap 13§ plan- och bygglagen (2010:900).
15. 7 kap. 9 § miljöbalken (1998:808).
16. raa.se 24-06-20. Sveriges kulturreservat.
17. 4 kap. kulturmiljölagen.
18. Bebyggelseregistret.
19. 3 kap 6§ miljöbalken.
20. raa.se 24-11-18. Riksintressebeskrivningar.
21. 8 kap 13§ och 17§ plan- och bygglagen.
22. Förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen.
23. raa.se 17-08-22. Statliga byggnadsminnen.
24. whc.unesco.org 2025-09-18. World Heritage List.
25. raa.se 2025-05-22. 15 Världsarv i Sverige.

Med begreppet kulturmiljö avses enskilt byggnadsminne, fornlämning och övrig kulturhistorisk lämning, kommunala och regionala kulturmiljöanspråk, kulturreservat (statliga och kommunala), kyrka/kyrkomiljö, riksintresse för kulturmiljövården, skyddad bebyggelse (k eller q bestämmelser), statligt byggnadsminne och världsarv. Miljöerna finns registrerade med beteckningar i Riksantikvarieämbetets lämnings- och bebyggelseregister, samt i förteckningar över riksintressen, kulturreservat och världsarv.[26] En kulturmiljö kan preciseras och avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, ett mindre eller större avsnitt av landskapet, en bygd eller en region.[27]

Klimatrelaterade händelser och förlopp

De effekter som vanligtvis förknippas med klimatförändringarna är biologiska angrepp, erosion, fukt, förändrade ekosystem, havsnivåhöjningar, höga eller frekvent växlande temperaturer (nollgenomgångar), höga vattenflöden, invasiva arter, mark- och skogsbränder, marksättningar, ras, skred skyfall, slamströmmar, stormar, vattenbrist och torka samt översvämningar.[28]

Klimatanpassning

Med klimatanpassning avses åtgärder för att anpassa samhället till klimatförändringarna. Åtgärder för anpassning syftar till att öka samhällets resiliens och förmåga att hantera både snabba och långsamma effekter av klimatförändringarna: alltifrån skyfall, stormar, översvämningar, värmeböljor, skogsbränder, korrosion, röta, mögel med mera. Det handlar också om att se möjligheter och ta tillvara positiva effekter av klimatförändringarna.

Parallellt med klimatanpassningen behöver samhället även genomföra åtgärder för att minska utsläppen av växthusgaser och ställa om till fossilfria energikällor, till exempel genom att bygga ut vind-, sol- och kärnkraft och elektrifiera transportsystemen. Det kan även vara åtgärder för att effektivisera användningen av energi i samhället i stort, till exempel i uppvärmningen av byggnader.[29]

26. Se tabell 1.

27. raa.se 24-12-13. Definition av kulturarv och kulturmiljö.

28. Prop. 2017/18:163, kap. 6.4 Angelägna områden för klimatanpassning, Riksantikvarieämbetet 2022, kap. 2 och där refererade källor, samt regeringens skrivelse Skr. 2023/24:97, kap. 2.3.2.

29. smhi.se 25-08-20 Klimatanpassning, ipcc.ch 25-08-20. Glossary of Terms, European Environment Agency (EAA) 2025-03-06. Climate change mitigation och European Commission (EC) 25-04-08. Adaptation to climate change.

1.6 Rapportens disposition

Rapportens disposition utgår från de fyra uppföljningsfrågorna. Frågorna återges i rubrikerna för huvudkapitlen två till fem (rubriknivå 1). Därunder sammanfattas analyserna av de olika källorna (rubriknivå 2) det vill säga länsstyrelsernas enkätsvar, den periodiska rapporteringen och länsstyrelsernas beslut i ASK. Den lägsta rubriknivån 3 används för mellanrubriker som sammanfattar iakttagelser i analyserna av de olika källorna.

2. Händelser och förlopp som påverkade kulturmiljöer

I detta kapitel redovisas en analys av svaren på frågorna 1–3 i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö, samt bearbetade uppgifter om de svenska världsarvens status hämtade från den periodiska rapporteringen, cykel 3.[30]

2.1 Fjorton länsstyrelser uppger att kulturmiljöer påverkats

Tabell 2. Bearbetad sammanställning av svaren på fråga 1 i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö. Sjutton länsstyrelser besvarade fråga 1.

1. Har kulturmiljöer i länet under föregående år (2024) påverkats av någon eller några av följande händelser och förlopp?
(Biologiska angrepp, erosion, fukt, förändrade ekosystem, havsnivåhöjningar, höga eller frekvent växlande temperaturer (nollgenomgångar), höga vattenflöden, invasiva arter, mark- och skogsbränder, marksättningar, ras, skred skyfall, slamströmmar, stormar, vattenbrist och torka eller översvämningar.)

Summa av svar Ja	*Summa av svar Nej*	*Summa av svar Vet ej*
14	*1*	*2*

I de allmänna kommentarer som berör fråga 1, påpekas att mängden av möjliga händelser och förlopp gör att svaret nästan självklart blir ”Ja” och att detta kan uppfattas som uddlöst. Samtidigt framhålls att det är svårt för länsstyrelserna att överblicka inträffade händelser och förlopp och att avgöra om de är klimatrelaterade.

Svårt att överblicka och att avgöra vad som är klimatrelaterat

Länsstyrelsen i Västra Götaland framhåller till exempel att det är känt att kulturmiljövärden drabbas mer eller mindre omfattande av samtliga klimatrelaterade effekter. Förloppen kan vara långa, men också korta och omfattande. Kunskapen om omfattningen av effekterna begränsas av att inträffade händelser och förlopp framför allt kommer till länsstyrelsernas kännedom via inkomna ärenden och bidragsansökningar. Det gäller särskilt påverkan på fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar. Gränsen mellan bristande underhåll och händelser och förlopp som är direkt klimatrelaterade är också svårbedömd. Även Länsstyrelsen i Kronoberg framhåller att det är svårt att avgöra vad som är klimatrelaterat och vad som inte är det.[31]

30. whc.unesco.org 25-06-27. Periodic Reporting, Third Cycle (2018–2024).

31. Se Tabell 13. Sammanställning av svaren på fråga 16 i enkäten.

2.2 Länsstyrelserna uppger att minst 40 kulturmiljöer påverkades begränsat till allvarligt

Tabell 3. Bearbetad sammanställning av svaren på frågorna 2 a-i och 3 a-i, i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö. Mellan tolv och fjorton länsstyrelser besvarade frågorna 2 a-i och 3 a-i.

2 a-i. Vilka typer av kulturmiljöer påverkades och hur allvarligt?
3a-i. Antal (typ av kulturmiljö) som påverkades begränsat till allvarligt?

Typ av kulturmiljö/grad av påverkan	*Summa av svar Begränsat*	*Summa av svar Allvarligt*
a. Enskilt byggnadsminne	*6*	*7*
b. Fornlämning och övrig kulturhistorisk lämning	*2*	*0*
c. Kommunala och regionala kulturmiljöanspråk	*2*	*0*
d. Kulturreservat (statliga och kommunala)	*3*	*0*
e. Kyrka/kyrkomiljö	*0*	*8*
f. Riksintresse för kulturmiljövården	*5*	*0*
g. Skyddad bebyggelse i detaljplan (k eller q bestämmelser)	*2*	*0*
h. Statligt byggnadsminne	*0*	*0*
i. Världsarv	*5*	*0*
Summa kulturmiljöer	*25*	*15*

Generell påverkan på byggnader, fornlämningar och biologiskt kulturarv bedöms öka

Länsstyrelsen i Skåne bedömer att ett fuktigare klimat leder till att påverkan på kulturhistoriska byggnader, fornlämningar och växtlighet generellt har ökat, till exempel beroende på temperaturväxlingar runt noll grader, skadeangrepp på växtlighet i parker och kyrkogårdar med mera. Länsstyrelsen har dock inte gjort några uppföljningar som gör det möjligt att kvantifiera påverkan. De svar som länsstyrelsen lämnar är därför inte alltid belagda utan bygger på uppskattningar. Även Länsstyrelsen i Örebro län understryker att det är svårt att koppla enskilda skador till klimatförändringar, men bedömer att det ökade antalet noll-genomgångar har lett till att vittring och skador på puts ökar. De ser även att insektsangrepp och organisk påväxt eventuellt kan följa av ökad luftfuktighet under längre tid på året.[32]

32. Se Tabell 13. Sammanställning av svaren på fråga 16 i enkäten.

Byggnadsminnen påverkas olika beroende på material, konstruktion och graden av eftersatt underhåll

Länsstyrelsen i Gävleborg bedömer att skadorna på byggnadsminnen har ökat till följd av ökad fuktbelastning och fler nollgenomgångar under vinterhalvåren. Länsstyrelsen i Jämtlands län bedömer att tre byggnadsminnen har påverkats, men framhåller att det är svårt att veta om det beror på effekter av klimatförändringar eller bristande underhåll. Byggnadsminnet Sillaröd skvalta i Skåne påverkades allvarligt av en översvämning i Verkeån i januari 2024.[33] I övrigt är uppfattningen att det generellt finns en succesivt ökad klimatpåverkan på så väl det byggda som det biologiska kulturarvet. Länsstyrelsen i Västernorrland bedömer att länets alla 69 enskilda byggnadsminnen har påverkats men i olika grad, beroende på material, konstruktion, graden av eftersatt underhåll med mera. Länsstyrelsen i Västmanlands län uppger att ett byggnadsminne påverkats under året, men att det troligen kan vara fler som de inte fått kännedom om.[34]

Stort mörkertal när det gäller påverkan på fornlämningar, övriga kulturhistoriska lämningar och kommunala och regionala kulturmiljöanspråk

Flera länsstyrelser framhåller att de sällan får kännedom om påverkan på fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar. I Skåne är antalet okänt, men länsstyrelsen bedömer att flera kustnära fornlämningsmiljöer sannolikt har påverkats, till exempel att vrak flyttats i samband med stormar. Stenvalvsbroar kan ha påverkats vid höga vattenflöden. Det är vidare okänt i vilken grad de arkeologiska kulturlagren i de medeltida städerna påverkas av klimatrelaterade faktorer. Länsstyrelsen i Västerbotten pekar på att fornlämningar och övriga kulturlämningar intill vattendrag påverkas av en ständigt pågående erosion. Länsstyrelserna i Jämtlands län och Västra Götaland känner till att enstaka fornlämningar är påverkade men de framhåller att mörkertalet sannolikt är stort.[35]

Begränsad påverkan på kulturreservat

Länsstyrelsen i Gävleborg uppger att ett av de tre statliga kulturreservaten påverkats på så vis att det uppstått skador på träd. I Skåne har inga händelser inträffat under 2024, men länsstyrelsen uppger att kulturreservaten sannolikt påverkas generellt av långsamma förlopp. Även Länsstyrelsen i Västmanlands län ser att kulturreservat och världsarv påverkas men inget finns dokumenterat. Upptäckt påverkan har heller inte lett till åtgärder som finansierats med bidrag från länsstyrelsen.[36]

33. Ystads Allehanda 2024-01-26.

34. Se dnr RAÄ-2024-714-12 för länsstyrelsernas fullständiga svar på fråga 3a i enkäten.

35. Se dnr RAÄ-2024-714-12 för länsstyrelsernas fullständiga svar på fråga 3b och 3c i enkäten.

36. Se dnr RAÄ-2024-714-12 för länsstyrelsernas fullständiga svar på fråga 3d i enkäten, samt tabell 13.

Fuktskador och biologiska angrepp påverkar kyrkor och kyrkomiljöer

Sammanlagt åtta kyrkor i landet bedöms vara allvarligt påverkade. Länsstyrelsen i Jämtlands län uppger att flertalet kyrkor har fuktskador, men att det är svårt att veta om skadorna beror på ökad fuktbelastning till följd av klimatförändringar, eller på eftersatt underhåll. Även Länsstyrelsen i Skåne bedömer att ökande temperaturer och luftfuktighet, samt återkommande temperaturväxlingar runt noll grader under vinterhalvåret påverkar det byggda kulturarvet negativt. På kyrkogårdarna ökar även sjukdomar och biologiska angrepp på växtmaterial.[37]

Stormar och erosion påverkar skånska riksintressen för kulturmiljövården

Länsstyrelsen i Skåne kan inte ange ett bestämt antal men bedömer att länets riksintressen för kulturmiljövården påverkas mer eller mindre av olika klimatrelaterade faktorer. Exempel på direkta händelser är att badhytter i riksintresset Skanör-Falsterbo (M130) dragits med i stormar och att fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar försvinner till följd av stranderosion vid Kåseberga (M173).[38]

2.3 Samtliga svenska världsarv påverkades negativt av en eller flera klimatrelaterade händelser och förlopp

I detta avsnitt analyseras uppgifter från den senaste periodiska rapporteringen till Unesco om de femton svenska världsarvens tillstånd. Analysen visar att alla femton påverkas av händelser och förlopp som kan vara kopplade till klimatförändringarna.

I den periodiska rapporteringen följs världsarvens tillstånd upp

Den periodiska rapporteringen till Unesco ska göras i cykler om sex år.[39] Sveriges lämnade den senaste rapporten 2023.[40] Rapporteringen är uppdelad i en allmän del (sektion 1), som rör tillämpningen av världsarvskonventionen och arbetet med världsarven på nationell nivå, samt en del som handlar om tillståndet i varje enskilt världsarv (sektion 2).

I sektion 2 följs de olika faktorer upp som påverkar de enskilda världsarvens tillstånd, bland annat påverkan av exploateringstryck, föroreningar, effekter av klimatförändringar, ekologiska eller geologiska händelser, institutionella förändringar och slitage från besökare. De olika faktorerna vägs samman i bedömningen av världsarvens status.

37. Se dnr RAÄ-2024-714-12 för länsstyrelsernas fullständiga svar på fråga 3e i enkäten.

38. Se dnr RAÄ-2024-714-12 för länsstyrelsernas fullständiga svar på fråga 3f i enkäten.

39. Unesco 2025 s. 63–64.

40. whc.unesco.org 25-06-27. Periodic Reporting, Third Cycle (2018–2024).

Länsstyrelserna ansvarar för att på lokal nivå samordna de enskilda världsarvens rapportering. Riksantikvarieämbetet och Naturvårdsverket ansvarar för sektion 1. De båda myndigheterna stödjer även de lokala och regionala aktörernas rapportering om de enskilda världsarven, samt kvalitetssäkrar de lämnade uppgifterna. Myndigheterna ansvarar även för att samlat skicka in rapporteringen för sektion 1 och 2 till Unesco.[41]

Temperaturförändringar innebär problem i åtta av de svenska världsarven

Figur 1. Antal världsarv i Sverige där händelser och förlopp med negativa konsekvenser har inträffat eller pågår (current). Källa: Världsarvens periodiska rapportering 2023, Chapter 4 Factors affecting the Property.

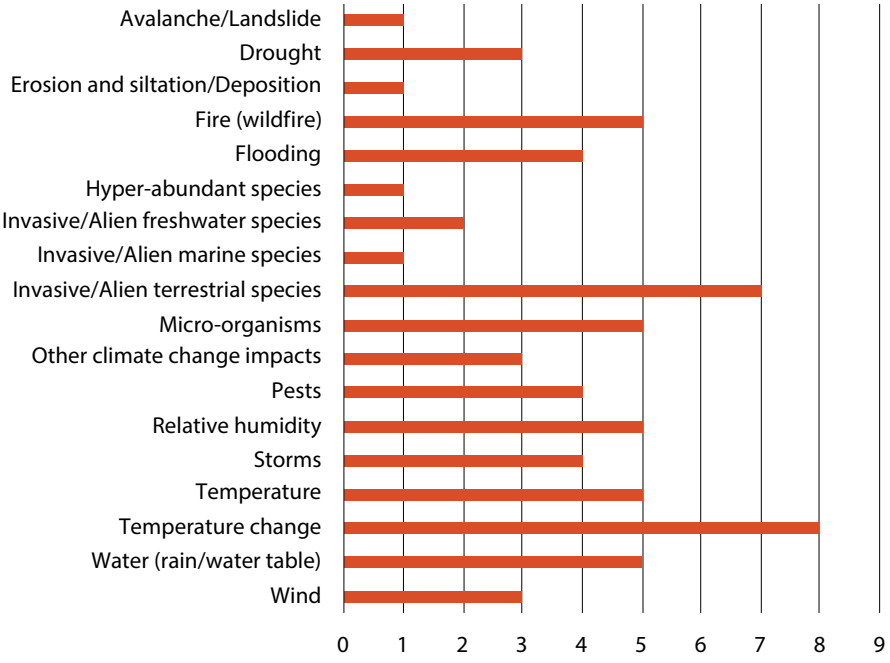

Diagrammet i figur 1 bygger på uppgifter om klimatrelaterade effekter i de senaste periodiska rapporterna om de femton svenska världsarven status. Figuren visar att de händelser och förlopp som ger upphov till negativa konsekvenser i flest svenska världsarv är temperaturförändringar (åtta världsarv) och invasiva, terrestra arter (sju världsarv). Därefter följer bränder, mikroorganismer, fukt, temperaturer och vatten (regn/grundvattennivåer) som alla ger upphov till negativa konsekvenser i fem svenska världsarv.[42]

41. raa.se 22-10-20 Periodisk rapportering – en uppföljning av världsarvens status.

42. Figur 1.

Diagrammet i figur 1 bygger på kapitlen *4.7. Local conditions*, *4.10. Climate change and severe weather events*, *4.11. Sudden ecological or geological events* samt *4.12. Invasive/alien species or hyper-abundant species* i de periodiska rapporterna. De poster som excerperades är de som i respektive rapport anges vara relevanta (Relevant) och där påverkan är pågående (Current). I några fall anges att påverkan är både negativ och positiv, till exempel inom Södra Ölands odlingslandskap där den pågående påverkan av temperaturer (4.7.3 - Temperature) uppges vara både positiv och negativ för världsarvet.[43]

Höga kusten påverkas av nio olika händelser och förlopp

Figur 2. Antal inträffade eller pågående (current) händelser och förlopp med negativa konsekvenser för världsarv i Sverige. Källa: Världsarvens periodiska rapportering 2023, Chapter 4 Factors affecting the Property.

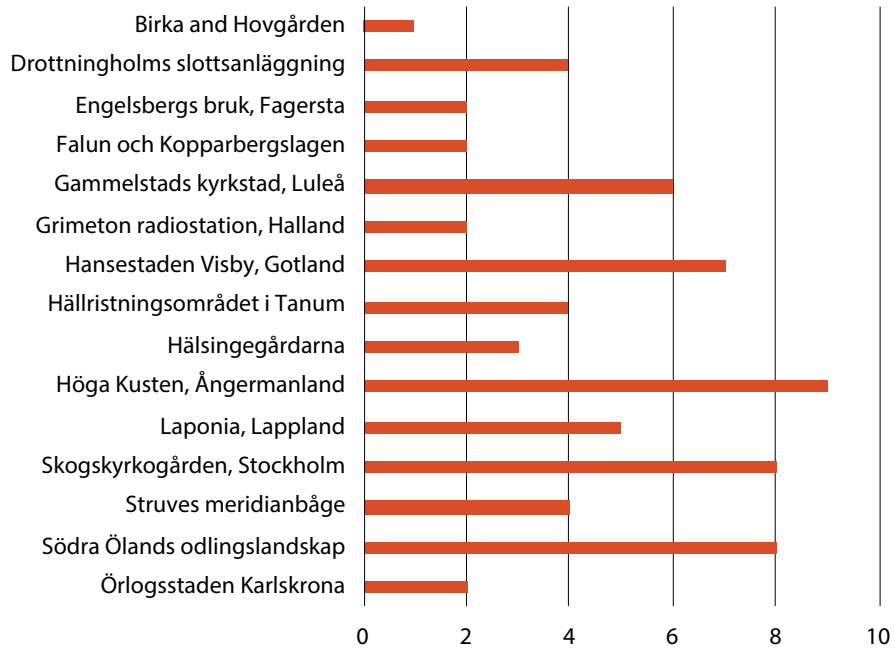

Analysen i figur 2 visar att alla femton världsarv i Sverige uppges vara påverkade av något eller några av de händelser och förlopp som redovisas i figur 1. I topp ligger *Höga kusten* där världsarvets tillstånd påverkas av nio olika händelser och förlopp, bland annat stormar, översvämningar, höga temperaturer, skogsbränder, invasiva arter och biologiska angrepp (pests). *Södra Ölands odlingslandskap* påverkas av åtta, bland annat av torka, erosion, invasiva arter, höga temperaturer och vatten (regn/grundvattennivåer). I Gammelstadens kyrkstad ingår regn, luftfuktighet och biologiska angrepp bland de händelser och förlopp som påverkar världsarvets tillstånd.[44]

43. whc.unesco.org 25-06-27. Periodic Reporting, Third Cycle (2018–2024).

44. Figur 2.

Även åtgärder för klimatanpassning påverkar flera av de svenska världsarven

Laponia, Struves meridianbåge, Höga kusten, Södra Ölands odlingslandskap och Grimeton påverkas utöver de effekter som redovisas i figur 1, även av åtgärder som följer av klimatanpassningen, till exempel sol- och vindkraftsparker, kraftledningar och gruvor.[45]

2023 förbjöd Länsstyrelsen i Hallands län företaget *Better Energy Swedish Solar 262 AB* att bygga en av landets största solcellsanläggningar med hänvisning till att området där det var planerat att byggas ligger inom Grimetons yttre skyddszon. Skälet för länsstyrelsens beslut var att solcellsparken skulle störa den monumentala bilden av världsarvet i landskapet. Mark- och miljödomstolen vid Vänersborgs tingsrätt avslog ett överklagande från *Better Energy Swedish Solar 262 AB*. Domen vann laga kraft 2024-11-15.[46]

Global studie om världsarv och risker orsakade av torka, vattenbrist och översvämningar

I juli 2025 publicerade UNESCO och World Resources Institute (WRI) en global studie som gör gällande att 73 procent av världsarven påverkas negativt av torka, vattenbrist och översvämningar från vattendrag eller hav. 21 procent av världsarven sägs vara påverkade av flera av dessa risker.

Redovisningen av riskerna för de femton världsarven i Sverige innehåller emellertid en del tveksamma uppgifter, till exempel att Örlogsbasen i Karlskrona löper liten risk för översvämningar från havet (coastal flood risk), men stor risk för översvämningar till följd av höga flöden i vattendrag (riverine flood risk). Södra Ölands odlingslandskap sägs löpa liten till medelstor risk för vattenbrist (baseline water stress), medelstor risk för torka (drought risk) och stor risk för höga flöden i vattendrag (riverine flood risk). Risken för översvämningar från havet (coastal flood risk) sägs däremot vara liten.[47]

Riksantikvarieämbetet har efterfrågat underlagen för UNESCO/WRI studien. Det har emellertid inte varit möjligt att analysera dem inom ramen för föreliggande uppföljning.

45. whc.unesco.org 25-06-27. Periodic Reporting, Third Cycle (2018–2024). Se även raa.se 22-10-20 Periodisk rapportering – en uppföljning av världsarvens status.

46. Vänersborgs tingsrätt. Mark- och miljödomstolen 2024-11-19.

47. whc.unesco.org 2025-07-01 och wri.org 2025-07-01.

2.4 Sammanfattning

2024 påverkades minst 50 kulturmiljöer negativt av en eller flera klimatrelaterade händelser, däribland de femton svenska världsarven. Analysen av världsarvsförvaltarnas periodiska rapportering till UNESCO kompletterar länsstyrelsernas enkätsvar och belyser hur sammansatt påverkan på samtliga 15 världsarv är, samt att påverkan är pågående.

3. Kostnader för att förebygga, dokumentera och återställa skador på kulturmiljöer

I detta kapitel redovisas analyser av svaren på frågorna 4–6 i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö, samt av länsstyrelsernas bidragsgivning enligt förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

3.1 Länsstyrelserna uppger att minst 8.5 miljoner kr beviljades för att förebygga, dokumentera och återställa skador

Tabell 4. Bearbetad sammanställning av svaren på frågorna 4 och 5 a-c i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö. 0 kr i tabellen kan även betyda att informanten svarat "Vet ej" på frågan. Elva länsstyrelser svarade ja på fråga 4.

4. Beviljade länsstyrelsen under föregående år (2024) bidrag för att förebygga dokumentera och/eller återställa skador på kulturmiljöer?
5a. Beviljade summor under föregående år (2024) för att förebygga skador
5b. Beviljade summor under föregående år (2024) för att dokumentera skador
5c. Beviljade summor under föregående år (2024) för att återställa skador

Länsstyrelse	*Summa av 5a. Beviljade summor för att förebygga skador*	*Summa av 5b. Beviljade summor för att dokumentera skador*	*Summa av 5c. Beviljade summor för att återställa skador*
Gävleborg	*0 kr*	*60 000 kr*	*0 kr*
Jämtland	*0 kr*	*90 000 kr*	*0 kr*
Jönköping	*0 kr*	*0 kr*	*310 000 kr*
Kalmar	*0 kr*	*0 kr*	*877 000 kr*
Kronoberg	*150 000 kr*	*0 kr*	*0 kr*
Norrbotten	*427 000 kr*	*0 kr*	*0 kr*
Värmland	*0 kr*	*0 kr*	*2 381 906 kr*
Västernorrland	*751 022 kr*	*0 kr*	*1 290 000 kr*
Västmanland	*20 000 kr*	*0 kr*	*50 000 kr*
Västra Götaland	*0 kr*	*0 kr*	*1 000 000 kr*
Örebro	*0 kr*	*100 000 kr*	*1 000 000 kr*
SUMMA	*1 348 022 kr*	*250 000 kr*	*6 908 906 kr*

Elva av de sjutton länsstyrelser som besvarade Riksantikvarieämbetets enkät om klimat och kulturmiljö 2025 uppger att de under 2024 beviljade bidrag enligt förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, för att förebygga, dokumentera och återställa skador på kulturmiljöer som kan bero på klimatrelaterade händelser och förlopp. Enligt länsstyrelsernas enkätsvar beviljades sammanlagt minst 8.5 Mnkr. Ca. 1,3 Mnkr gick till åtgärder för att förebygga skador och 7,2 Mnkr för att dokumentera och återställa skador.[48]

Svårt att bedöma om skador beror på klimatrelaterad påverkan eller eftersatt underhåll

Länsstyrelsen i Gävleborg svarar ”vet ej” på fråga 5c men bedömer att en ganska stor del av anslaget troligen har gått till att delvis åtgärda skador kopplade till fukt. Länsstyrelsen i Jämtlands län svarar även de ”vet ej” på fråga 5c, men framhåller att många reparationer är svåra att bedöma om det handlar om klimat eller bristande underhåll.[49]

Även Länsstyrelsen i Jönköpings län anger att det är svårt att veta i vilken utsträckning åtgärder kan kopplas till klimatförändringarna, men tycker sig se en ökad mängd fönsterbyten i samband med energieffektivisering av byggnader. Länsstyrelsen i Jönköpings län understryker vidare att de uppskattade belopp som anges i enkätsvaret[50] inte inkluderar länsstyrelsens medverkan i beslut avseende kyrkoantikvarisk ersättning (KAE). I länet finns dock flera exempel där KAE bidragit till installation av avfuktare i kyrkor. Länsstyrelsen i Norrbotten uppger att klimatrelaterade insatser under 2024 främst genomfördes i kyrkstäderna i Gammelstad och Öjebyn.[51]

3.2 Fukt, röta och biologiska angrepp vanliga skäl för bidragsgivning

I detta avsnitt redovisas en översiktlig analys av utbetalade bidrag under 2023 och 2024, enligt förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer. Analysen omfattar de län där det finns indikationer på att klimatrelaterade händelser och förlopp[52] inträffade under 2023–2024. Syftet är att undersöka vilka typer av påverkan som ledde till åtgärder finansierade med bidrag från anslaget 7:2, samt hur stor andel av budgetramarna bidragen till åtgärderna utgjorde.

48. Tabell 4.

49. Se dnr RAÄ-2024-714-12 för länsstyrelsernas fullständiga svar på fråga 5c i enkäten.

50. Tabell 4.

51. Tabell 13 Sammanställning av svaren på fråga 16 i enkäten.

52. Se avsnitt 1.5 Definitioner.

De största bidragssummorna betalades ut i Norrbotten

Figur 3. Utbetalade bidrag enligt förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, för att förebygga, dokumentera och återställa skador. Diagrammet visar utbetalade bidrag i de län där det finns indikationer på att klimatrelaterade händelser och förlopp inträffade under 2023–2024. Källa: ASK - Allmänt handläggarstöd Kulturmiljö.

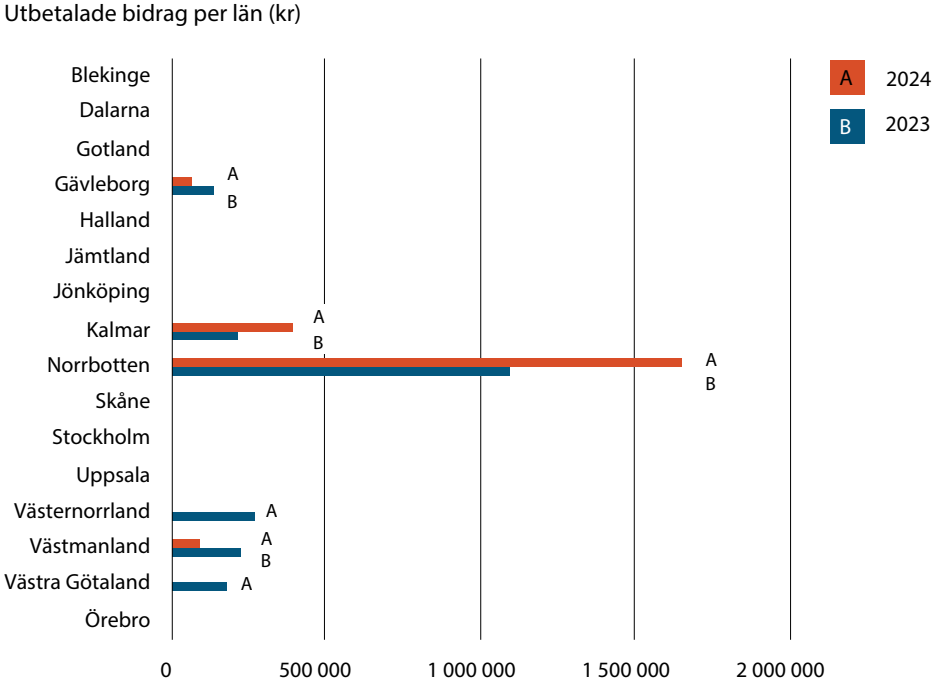

De händelser och förlopp som under 2023–2024 avsatte de tydligaste spåren i bidragsgivningen enligt förordningen, inträffade i Gävleborgs län, Kalmar, Norrbotten, Västernorrland, Västmanlands län och i Västra Götaland. De största bidragssummorna betalades ut i Norrbotten och föranleddes av skador orsakade av fukt och erosion.[53]

Översvämningarna som inträffade 2023 i Dalarnas, Jämtlands, Jönköpings, Västmanlands, Uppsala och Örebro län,[54] samt skredet i Stenungssund,[55] tycks inte ha lett till några åtgärder som finansierades med bidrag enligt förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.[56]

Av de händelser och förlopp som enligt världsarvsförvaltarna påverkar Sveriges femton världsarv,[57] är det bara de i världsarven Gammelstaden, Hälsingegårdarna och Södra Ölands odlingslandskap som kan spåras i länsstyrelsernas beslut om bidrag 2023 och 2024.[58]

53. Figur 3.
54. Bilaga 9.3
55. Bilaga 9.4.
56. Figur 3.
57. Avsnitt 2.3.
58. Figur 4

Bidrag lämnades till åtgärder i världsarven Gammelstaden, Hälsingegårdarna och Södra Ölands odlingslandskap

Figur 4. Utbetalade bidrag enligt förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer för att förebygga, dokumentera och återställa skador. Källa: ASK - Allmänt handläggarstöd Kulturmiljö.

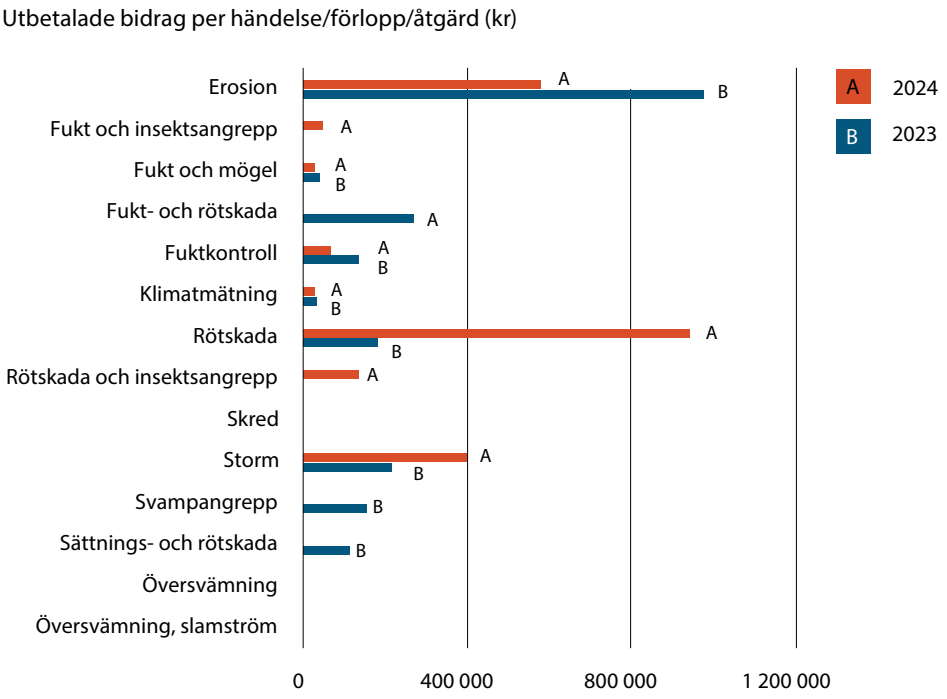

I Norrbotten betalade länsstyrelsen under 2023–2024 knappt 1.5 miljoner kronor i bidrag till åtgärder som relaterar till fukt, röta och insektsangrepp i länets kyrkstäder, däribland världsarvet Gammelstaden.[59] Länsstyrelsen i Gävleborg lämnade bidrag till fuktmätningar i världsarvet Hälsingegårdarna.[60] Länsstyrelsen i Västmanlands län beviljade bidrag för att förebygga och åtgärda skador orsakade av fukt och biologiska angrepp i Ängsö slott och i Trångfors smedja.[61]

Erosion och stormskador i Norrbotten, Västernorrland och Kalmar län

Länsstyrelserna i Norrbotten och Västernorrland betalade under 2023–2024 tillsammans drygt 1.5 miljon kronor i bidrag till arkeologiska räddningsundersökningar till följd av erosion.[62] I Norrbotten rörde det

59. Länsstyrelsen i Norrbotten beslut i ASK dnr. 11884–2021, 11298–2022, 15785–2023, 511–2024 och 711–2024.

60. Länsstyrelsen i Gävleborg beslut i ASK dnr: 9056–2022, 635–2023.

61. Länsstyrelsen i Västmanlands län bidragsbeslut i ASK dnr. 262–2020, 673–2023, 674–2023, 5242–2023, 649–2024, 793–2024, 6733–2024.

62. Figur 4.

sig om en så kallad rödockragrav i Jokkmokks kommun, strax intill Stora Luleälven, som hotades av tilltagande erosion av älvbrinken.[63] I Västernorrland hotade erosion boplatsen L1936:7835 Häverö.[64] Länsstyrelsen i Kalmar län lämnade under 2023–2024 över 600 000 kronor i bidrag för att återställa den stormskadade Sandviks kvarn inom Världsarvet södra Ölands odlingslandskap.[65]

Kostnadernas andelar av 2023 och 2024 års ramar för utbetalning från anslaget 7:2

Den sammanlagda summan av de belopp länsstyrelserna uppskattar att de betalade ut i bidrag under 2024[66] utgör *tre procent* av den totala ramen för utbetalningar från anslaget 7:2 detta år.[67]

De länsvisa bidragsutbetalningarnas andelar av de tilldelade ramarna för utbetalningar 2023 och 2024 framgår av tabell 5. Tabellen omfattar de sex län där beslut om utbetalning av bidrag till klimatrelaterade åtgärder påträffades i ASK – Allmänt handläggarstöd Kulturmiljö.

Tabell 5. De länsvisa bidragsutbetalningarnas andelar av 2023 och 2024 års ramar för utbetalningar från anslaget 7:2 bidrag till kulturmiljövård. Källa: ASK - Allmänt handläggarstöd Kulturmiljö.

Kostnadernas andelar av länens ramar 2023 och 2024 för utbetalningar från anslaget 7:2

Län	*2023*	*2024*
Gävleborg	*1,07 %*	*0,54 %*
Kalmar	*1,71 %*	*2,85 %*
Norrbotten	*10,44 %*	*14,67 %*
Västernorrland	*3,72 %*	*0,00 %*
Västmanland	*1,98 %*	*0,53 %*
Västra Götaland	*0,73 %*	*0,00 %*

63. Länsstyrelsen i Norrbotten beslut i ASK dnr. 5841–2023 och 597–2024.

64. Länsstyrelsen i Västernorrland beslut i ASK dnr. 1910–2023.

65. Länsstyrelsen Kalmar län beslut i ASK dnr. 8888–2022.

66. Tabell 4.

67. ASK - Allmänt handläggarstöd Kulturmiljö.

3.3 Två länsstyrelser uppger att de samfinansierade med kommunala budgetanslag

Tabell 6. Sammanställning av svaren på fråga 6 i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö. Tolv länsstyrelser svarade på fråga 6.

6. Samfinansierades de beviljade bidragen enligt förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer med andra anslag i kommunal, regional, statlig eller EU budget?

Länsstyrelse	*Svar*
Gävleborg	*Nej*
Jämtland	*Nej*
Jönköping	*Nej*
Kalmar	*Nej*
Kronoberg	*Nej*
Norrbotten	*Ja*
Skåne	*Nej*
Värmland	*Nej*
Västernorrland	*Vet ej*
Västmanland	*Vet ej*
Västra Götaland	*Ja*
Örebro	*Nej*

I svaren på enkätfrågorna 7 och 8 specificerar länsstyrelserna i Norrbotten och Västra Götaland att de samfinansierat enstaka åtgärder med kommunala budgetanslag. I Västra Götaland rörde det sig om ett kommunalt fastighetsbolags budgetanslag.[68]

Principiellt intressant exempel på samfinansiering

Ett principiellt intressant exempel på samfinansiering, som inte nödvändigtvis har kopplingar till klimatförändringarnas effekter, är en åtgärd under 2024 för att återställa byggnadsminnet Glimmebodagården i Tomelilla kommun. En skada på byggnadsminnet uppstod när ett träd föll över byggnadens västra länga vintern 2022. Kostnaden för att återställa uppgick till en miljon kronor och finansierades av ett försäkringsbolag. Länsstyrelsen i Skåne lämnade 34 975 kr i bidrag enligt förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, för att täcka kostnaderna för medverkan av antikvarisk expert.[69]

68. Se dnr RAÄ-2024-714-12 för länsstyrelsernas fullständiga svar på fråga 8c i enkäten.

69. Länsstyrelsen i Skåne beslut i ASK dnr. 15130–2024.

3.4 Sammanfattning

Elva länsstyrelser uppger i enkätsvaren att de under 2024 betalade ut bidrag från anslaget 7:2 bidrag till kulturmiljövård till åtgärder för att förebygga, dokumentera eller återställa skador på kulturmiljöer, som kan vara relaterade till klimatförändringarnas effekter.[70] Den sammanlagda summan av de bidragsbelopp länsstyrelserna uppger att de betalade ut 2024, utgör *3 procent* av den totala ram Riksantikvarieämbetet fördelade till länen, för utbetalningar under året.

Analysen av uppgifter i Allmänt handläggarstöd Kulturmiljö (ASK) om länsstyrelsernas bidragsgivning från anslaget 7:2 under 2023 och 2024 visar att de utbetalade bidragsbeloppen varierade med mellan *0 och 15 procent* av respektive läns ramar för utbetalningar. Norrbotten är det län där kostnaderna utgör störst andel av de tilldelade ramarna. 10.4 procent 2023 och 14.7 procent 2024.

Av länsstyrelsernas enkätsvar framgår att de åtgärder som beviljades bidrag endast undantagsvis samfinansierades med andra medel, till exempel medel från kommunala, regionala, statliga eller EU anslag, eller med ersättningar från försäkringsbolag. Två länsstyrelser uppger i enkätsvaren att enstaka åtgärder samfinansierades med kommunala budgetanslag. Det har dock inte gått att fastställa hur stora de totala kostnaderna för dessa samfinansierade åtgärder var.

70. Se avsnittet 1.5 Definitioner.

4. Kommunernas arbete med klimatrelaterade risker för kulturmiljö

I detta kapitel redovisas analyser av svaren på frågorna 9–12 i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö, samt en analys av länsstyrelsernas bidragsgivning enligt förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

4.1 En tredjedel av länsstyrelserna lämnar underlag till kommunerna om klimatrelaterade risker

Tabell 7. Bearbetad sammanställning av svaren på fråga 9 i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö. Sjutton länsstyrelser svarade på fråga 9.

9. Finns klimatrelaterade risker för kulturmiljön med i de underlag länsstyrelsen lämnar inför kommunernas beslut om planeringsstrategi?

Svar	*Antal av Länsstyrelse*
Ja	*7*
Nej	*7*
Vet ej	*3*
SUMMA	*17*

Fråga 9 avser de underlag länsstyrelsen ska tillhandahålla inför kommunernas bedömning av översiktsplanens aktualitet.[71] Sju länsstyrelser svarade ja vilket motsvarar en tredjedel av samtliga länsstyrelser.

71. boverket.se 2023-08-30. PBL kunskapsbanken – en handbok om plan- och bygglagen.

4.2 Mindre än en fjärdedel av kommunerna berör klimatrelaterade risker för kulturmiljön i översiktsplanerna

Figur 5. Bearbetad sammanställning av svaren på fråga 10 i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö. Sjutton länsstyrelser besvarade fråga 10.

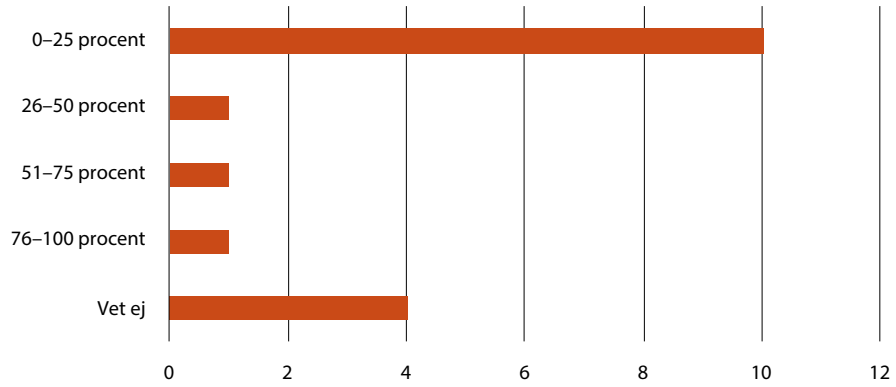

Tio av de länsstyrelser som besvarade enkätens fråga 10 bedömer att högst en fjärdedel av länets kommuner berör klimatrelaterade risker för kulturmiljöer i översiktsplanerna. Länsstyrelserna i Västra Götaland (26–50 procent) och Blekinge (51–75 procent) gör lite mer optimistiska bedömningar medan Länsstyrelsen i Gotlands län är ensam om bedömningen 76–100 procent. Fördelningen av svar illustrerar att jämförelserna mellan länen haltar en smula, särskilt jämförelser mellan Gotlands län och Västra Götaland, där den förstnämnda består av en region medan den sistnämnda består av 49 kommuner.

Trots detta är helhetsintrycket att länsstyrelsernas bedömningar rimmar ganska väl med resultaten i Boverkets återkommande miljömålsenkäter till kommunerna under perioden 2010–2021. Andelen jakande svar på frågan om kommunen har aktuella dokument som fyller funktionen av ett kulturmiljöprogram, har legat stadigt runt 40 procent under alla år miljömålsenkäten genomförts.[72]

Endast tre procent av planerna beskrev vad kulturvärdena består i och var de är belägna geografiskt

Länsstyrelsernas bedömningar rimmar även med resultaten av Riksantikvarieämbetets utvärdering av hur kommunernas översiktsplaner tillgodoser kulturhistoriska värden.[73] Utvärderingen visar att merparten av de studerade översiktsplanerna saknade tillräckliga redovisningar av kulturvärden och på vilka sätt genomförandet av planerna påverkar dem.

72. Bilaga 9.5, figur 5.1. och där refererade källor.

73. RAÄ 2017.

60 procent saknade dessutom redovisningar av hur kommunerna avsåg att tillgodose kulturmiljövårdens riksintressen, trots att detta är ett krav enligt plan- och bygglagen. De kommuner som hade kulturmiljöprogram redovisade inte nödvändigtvis de kulturhistoriska värdena på mera utförliga sätt i översiktsplanerna. Endast i tre procent av de studerade översiktsplanerna beskrev kommunerna närmare vilka kulturvärdena är, vad de består av samt var de är belägna geografiskt.[74]

4.3 Ännu färre planerar för att förebygga påverkan på kulturmiljön

Figur 6. Bearbetad sammanställning av svaren på fråga 11 i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö. Sjutton länsstyrelser besvarade fråga 11.

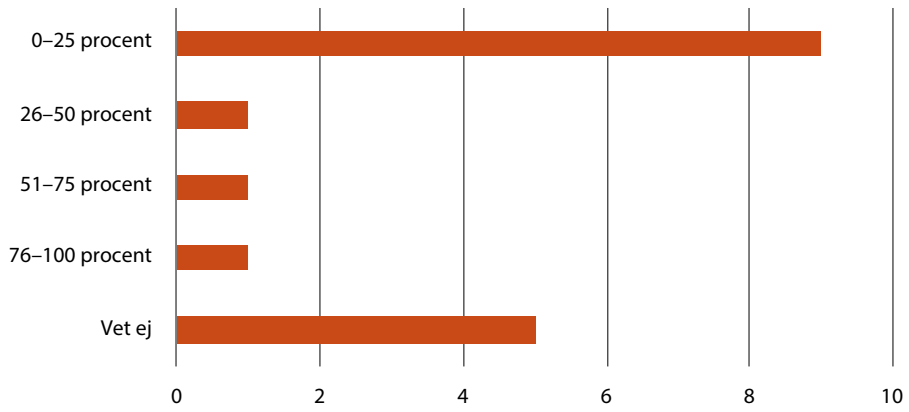

Nio länsstyrelser lämnar svar i intervallet 0–25 procent på enkätens fråga 11. Det är visserligen färre än fråga 10. Men genom att Länsstyrelsen i Västra Götaland, med 49 kommuner, har sällat sig till skaran, är det rimligt att anta att de mer optimistiska bedömningar som Länsstyrelserna i Blekinge (26–50 procent), Kalmar län (51–75 procent) och Gotlands län (76–100 procent) gör, inte förmår väga upp tyngden av de nio länsstyrelser som gör bedömningen 0–25 procent. Tvärtom kan det tyda på att färre kommuner planerar för att förebygga påverkan på kulturmiljöer.

74. RAÄ 2017 s. 39–48.

Klimatrelaterade risker i framgår inte i kulturmiljöprogrammen

Tabell 8. Sammanställning av svaren på fråga 12 i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö. Sjutton länsstyrelser besvarade fråga 12.

12. Hur många av länets kommuner beviljades under föregående år (2024) bidrag, enligt 8–9 §§ förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer, för arbetet med kulturmiljö och klimatrelaterade risker och klimatanpassning?

Länsstyrelse	*Svar*
Blekinge	*0*
Gotland	*Vet ej*
Gävleborg	*0*
Jämtland	*0*
Jönköping	*0*
Kalmar	*0*
Kronoberg	*Bidrag har beviljats till en kommun för kulturhistorisk inventering*
Norrbotten	*0*
Skåne	*0*
Stockholm	*0*
Uppsala	*0*
Värmland	*0*
Västerbotten	*0*
Västernorrland	*0*
Västmanland	*Vet ej*
Västra Götaland	*0*
Örebro	*0*

En länsstyrelse uppger som svar på enkätens fråga 12, att bidrag beviljades till en kommun för en kulturhistorisk inventering. Det framgår dock inte om inventeringen var kopplad till arbetet med klimatanpassning. Övriga län svarade nekande eller vet ej på fråga 12.

4.4 22 kommuner beviljades bidrag till nya kulturmiljöprogram

2024 beviljades sammanlagt 22 kommuner i elva län bidrag från anslaget 7:2 till kommunala kulturmiljöprogram.[75] Bara ett fåtal av de 22 kommunerna hade hunnit färdigställa och publicera kulturmiljöprogrammen vid tiden för denna uppföljning. Därför har enbart några få iakttagelser varit möjliga att göra.

Figur 7. Utbetalade bidragsbelopp (kr) per län 2024 enligt 9 § i förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer. Källa: ASK - Allmänt handläggarstöd Kulturmiljö.

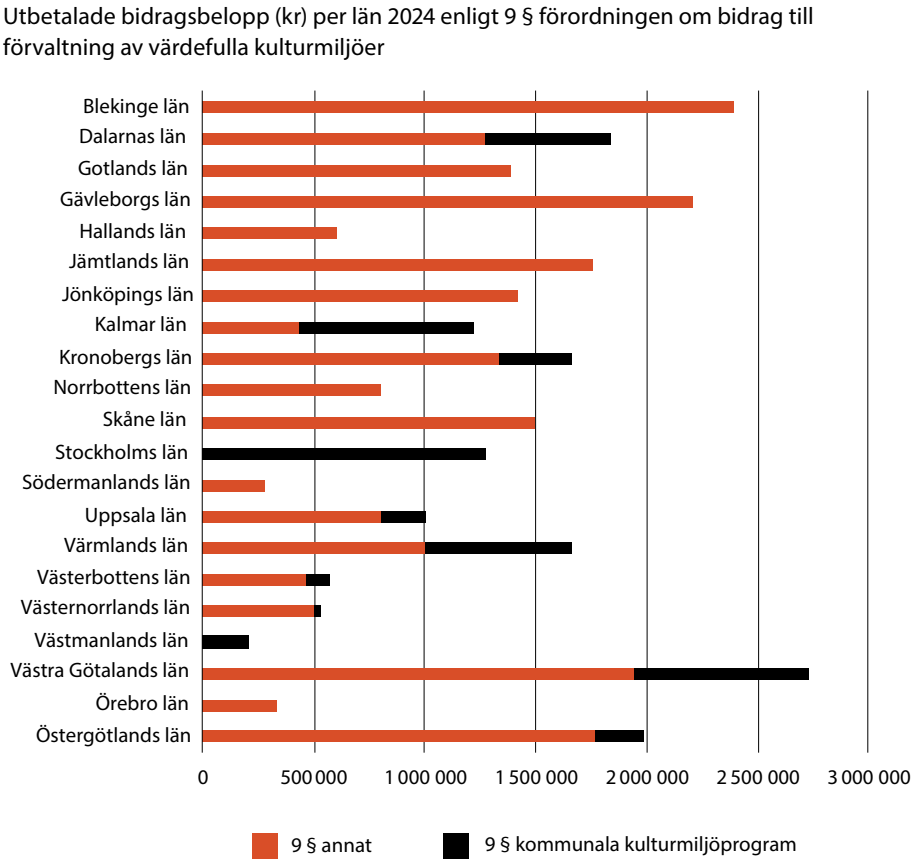

Direkt riskbedömning av utpekade kulturmiljöer i Vaxholms översiktsplan

Ingen av de kommuner som nyligen publicerat nya kulturmiljöprogram berör frågor om klimatrelaterade risker för kulturmiljöer i själva programmen. Sådana risker framgår emellertid, om än kortfattat, av Vaxholms kommuns samrådsförslag till ny översiktsplan. I analysen av klimatrelaterade risker sägs att ”en fornlämning i form av husgrunder på Montebello samt en stensättning på centrala Rindö är i riskzonen för översvämning från havet respektive till följd av skyfall.” Vidare sägs att kommunens kulturmiljöer visserligen är

75. Figur 7 och tabell 9.

generellt känsliga för skred, men att risken för att de ska påverkas av skred är låg.[76]

Tabell 9. Kommuner som beviljades bidrag till kulturmiljöprogram 2024. Källa: ASK – Allmänt handläggarstöd Kulturmiljö.

Län	*Antal kommuner*	*Kommuner*
Dalarna	*3*	*Borlänge, Falun, Mora*
Kalmar	*3*	*Mönsterås, Kalmar, Hultsfred*
Kronoberg	*1*	*Älmhult*
Stockholm	*4*	*Vaxholm, Täby, Stockholm, Danderyd*
Uppsala	*1*	*Östhammar*
Värmland	*3*	*Torsby, Sunne, Arvika*
Västerbotten	*1*	*Vännäs*
Västernorrland	*1*	*Härnösand*
Västmanland	*1*	*Köping*
Västra Götaland	*3*	*Stenungsund, Tanum, Götene*
Östergötland	*1*	*Vadstena*

Kartor i Danderyds översiktsplan kan ligga till grund för fördjupade riskanalyser för enskilda kulturmiljöer

I Danderyds kommuns översiktsplan, som antogs 2022, framgår de klimatrelaterade riskerna för kulturmiljöer indirekt, i övergripande analyser av hur stigande havsnivåer, skyfall och översvämningar, ras och skred, erosion och ökande temperaturer kommer att påverka kommunen. I avsnittet redovisas även klimatrelaterade risker för den byggda miljön på ett övergripande plan.[77] De olika kartorna som hör till planen bör tillsammans kunna ligga till grund för fördjupade analyser av klimatrelaterade risker för de enskilda kulturmiljöerna.[78]

Föreslagna regeländringar i plan- och bygglagen öppnar för vägledning till kommunerna

Riksantikvarieämbetet har nyligen aviserats om att fem miljoner kronor årligen ska tilldelas anslaget 7:2 bidrag till kulturmiljövård under perioden 2025–2030 i syfte att stärka arbetet med kunskapsunderlag för kulturmiljö i den kommunala planeringen. Denna utökning av anslaget kan rimligtvis öka antalet ansökningar om medel till kommunala kulturmiljöprogram de kommande åren.

76. Vaxholm 2040 s. 130–131.

77. Översiktsplan för Danderyds kommun s. 74–83.

78. kartportalen.danderyd.se 25-09-05. Om kulturmiljöhandboken.

Bakgrunden till den tidsbegränsade höjningen av anslaget är föreslagna förändringar i plan- och bygglagen som innebär att kommuner i översiktsplanen ska redovisa byggnadsverk, allmänna platser och bebyggelseområden som är särskilt värdefulla. Av översiktsplanen ska även framgå kommunens syn på vilka hänsyn som krävs för att tillvarata de särskilda värdena.[79] De föreslagna regeländringarna öppnar för att vägleda kommunerna om vikten av att även redovisa klimatrelaterade risker för kommunens kulturmiljöer. Tillsammans med den aviserade förstärkningen av det statliga bidraget för arbetet med kulturmiljöunderlag kan en sådan vägledning bidra till att stärka kommunernas kulturmiljöarbete och till att framtidssäkra värdefulla kulturmiljöer.

4.5 Sammanfattning

Undersökningen av förutsättningarna för kommunernas arbete med klimatrelaterade risker för kulturmiljö visar att en tredjedel av länsstyrelserna lämnar underlag till kommunerna om klimatrelaterade risker. Länsstyrelserna uppskattar att mindre än en fjärdedel av kommunerna berör klimatrelaterade risker för kulturmiljön i översiktsplanerna och att ännu färre planerar för att förebygga påverkan på kulturmiljön. Länsstyrelserna bedömer vidare att få kommuner relaterar klimatrisker till kulturmiljö i underlagen för kulturmiljöarbetet. Länsstyrelsernas bedömningar rimmar med resultaten från Boverkets miljömålsenkäter till kommunerna. Riksantikvarieämbetets utvärdering 2017 av hur kommunernas översiktsplaner tillgodoser kulturhistoriska värden pekar även den åt samma håll.

Av de 22 kommuner som beviljades medel till kulturmiljöprogram under 2024 har endast några få hunnit anta och publicera programmen. De få iakttagelser som varit möjliga att göra visar att de kommuner som publicerat visserligen inte berör klimatrelaterade risker för kulturmiljöer i själva programmen, men att de i några fall direkt eller indirekt framgår av nyligen antagna översiktsplaner eller av pågående översiktsplanering i dessa kommuner. Föreslagna regeländringar i plan- och bygglagen öppnar också för vägledning till kommunerna om vikten av att uppmärksamma klimatrelaterade risker för kulturmiljöer i översiktsplanerna. Tillsammans med den aviserade förstärkningen av de statliga bidraget för arbetet med kulturmiljöunderlag kan en sådan vägledning bidra till att stärka kommunernas kulturmiljöarbete och till att framtidssäkra värdefulla kulturmiljöer.

79. boverket.se 25-06-25. Lista med föreslagna PBL-ändringar 1 december 2025.

5. Påverkan på länsstyrelsernas kulturmiljöarbete

I detta kapitel redovisas en analys av svaren på frågorna 13–15 i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö.

5.1 Antalet samråd varierar betydligt mellan länsstyrelserna

Tabell 10. Bearbetad sammanställning av svaren på fråga 13 i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö. Sjutton länsstyrelser besvarade fråga 13.

13. Hur många externa och interna samråd om planering av åtgärder för klimatanpassning, som berörde kulturmiljöer, deltog länsstyrelsen i under föregående år (2024)?

Länsstyrelse	*Antal samråd om planering av åtgärder för klimatanpassning*	*Antal kommuner*	*Antal samråd per kommun*
Skåne	*25*	*33*	*0,8*
Örebro	*5*	*12*	*0,4*
Jönköping	*5*	*13*	*0,4*
Norrbotten	*2*	*14*	*0,1*
Uppsala	*1*	*8*	*0,1*
Gävleborg	*0*	*10*	*0,0*
Jämtland	*0*	*8*	*0,0*
Värmland	*0*	*16*	*0,0*

Fråga 13 i enkäten avser samråd om åtgärder som handlar om att anpassa samhällets förmåga att hantera effekterna av klimatförändringarna och som berör kulturmiljöer.[80] Sammanlagt sju länsstyrelser uppger att de deltog i 0 till 5 samråd om detta under 2024. Det är Länsstyrelserna i Gävleborg, Jämtlands län, Värmland, Uppsala län, Norrbotten, Örebro och Jönköpings län. Länsstyrelsen i Skåne uppger att de deltog i 25 samråd om klimatanpassning, medan Länsstyrelserna i Blekinge, Gotlands län, Kalmar län, Kronoberg, Stockholm, Västerbotten, Västernorrland, Västmanland och Västra Götaland svarar ”Vet ej”. Länsstyrelserna i Gotlands och Örebro län upplyser i fritext att de interna samråden på myndigheterna handlade om dammanläggningar, återställande av våtmarker och brandskydd.[81]

80. Jämför avsnitt 1.5 Definitioner.

81. Se dnr RAÄ-2024-714-12 för länsstyrelsernas fullständiga svar på fråga 13 i enkäten.

Länsstyrelserna i Skåne, Örebro och Jönköpings län deltog i flest samråd om planering av åtgärder för klimatanpassning, som berörde kulturmiljöer

När antalet samråd relateras till antalet kommuner per län framgår det att Länsstyrelserna i Skåne, Örebro och Jönköpings län deltog i flest samråd av de som besvarade fråga 13 i Riksantikvarieämbetets enkät. Skillnaderna mellan länsstyrelserna kan bero på att frågan tolkats olika av de som besvarade enkäten. De kan även bero på variationer i hur många kommuner som planerade åtgärder för klimatanpassning under året, samt i vilka skeden planeringen var.[82]

Tabell 11. Bearbetad sammanställning av svaren på fråga 14 i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö. Sjutton länsstyrelser besvarade fråga 14.

14. Hur många externa och interna samråd om åtgärder med syfte att minska utsläppen av klimatgaser, som berörde kulturmiljöer, deltog länsstyrelsen i under föregående år (2024)?

Länsstyrelse	*Antal samråd om planering av åtgärder för att minska utsläppen av klimatgaser*	*Antal kommuner*	*Antal samråd per kommun*
Västernorrland	60	7	8,6
Skåne	250	33	7,6
Jönköping	60	13	4,6
Örebro	30	12	2,5
Västra Götaland	110	49	2,2
Jämtland	10	8	1,3
Västmanland	5	10	0,5
Norrbotten	0	14	0,0
Uppsala	0	8	0,0
Gävleborg	0	10	0,0
Västerbotten	0	15	0,0
Värmland	0	16	0,0

Fråga 14 avser samråd om åtgärder för att minska utsläppen av klimatgaser och för att effektivisera användningen av energi[83] som berör kulturmiljöer. Sammanlagt sju länsstyrelser uppger att de deltog i 0 till 10 samråd om detta under 2024. Det är Länsstyrelserna i Gävleborg, Jämtlands län, Norrbotten, Uppsala län, Värmland, Västerbotten och Västmanlands län. Länsstyrelserna i Jönköpings län, Västernorrland och Örebro län uppger att de deltog i

82. Tabell 10.

83. Se avsnitt 1.5 Definitioner.

mellan 30 och 60 samråd som berörde kulturmiljöer. Länsstyrelserna i Västra Götaland och Skåne uppger att de deltog i 110 ärenden respektive 250 samråd, som handlade om att anlägga parker för solenergi, havs- och landvind, batterifabriker med mera.[84] Länsstyrelserna i Blekinge, Gotlands län, Kalmar, Kronoberg och Stockholm svarar ”Vet ej” på fråga 14. Länsstyrelsen i Stockholm uppger i fritexten att samråden är många och att det är omöjligt att ange hur många ärenden som rör anläggande av sol-, vind-, vattenkraft och nätkoncessioner för förstärkning av elnätet med mera.[85]

Länsstyrelserna i Västernorrland, Skåne och Jönköpings län deltog i flest samråd om åtgärder för att minska utsläppen av klimatgaser, som berörde kulturmiljöer

Antalet samråd relaterade till antalet kommuner per län visar att Länsstyrelserna i Västernorrland, Skåne och Jönköpings län deltog i flest samråd om åtgärder för att minska utsläppen av klimatgaser av de som besvarade enkäten.

Förklaringar till skillnaderna mellan länen kan vara att frågan tolkats olika av de som besvarade enkäten. De kan även bero på att exploateringstrycket för åtgärder som följer av den gröna omställningen varierar mellan olika delar av landet.[86]

84. Länsstyrelsen i Västra Götaland framhåller i fråga 16. Övriga upplysningar och kommentarer att det är svårt att ange antalet samråd. Vissa ärenden består av många skeden där samråd sker kontinuerligt, alternativt att samma ärende återkommer i olika skeden. I svaren på frågorna om samråd har de därför angett antal ärenden i stället för samråd.

85. Se dnr RAÄ-2024-714-12 för länsstyrelsernas fullständiga svar på fråga 14 i enkäten.

86. Tabell 11.

5.2 Övrig verksamhet på kulturmiljöområdet påverkas på hälften av länsstyrelserna

Figur 8. Bearbetad sammanställning av svaren på fråga 15a i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö. kulturmiljö. Sjutton länsstyrelser besvarade fråga 15a.

15a. Påverkade de inträffade händelserna under föregående år (2024), efterarbetet och samråden om klimatanpassning med mera, länsstyrelsens övriga verksamhet på kulturmiljöområdet? Andelar av länsstyrelser som besvarade enkäten:

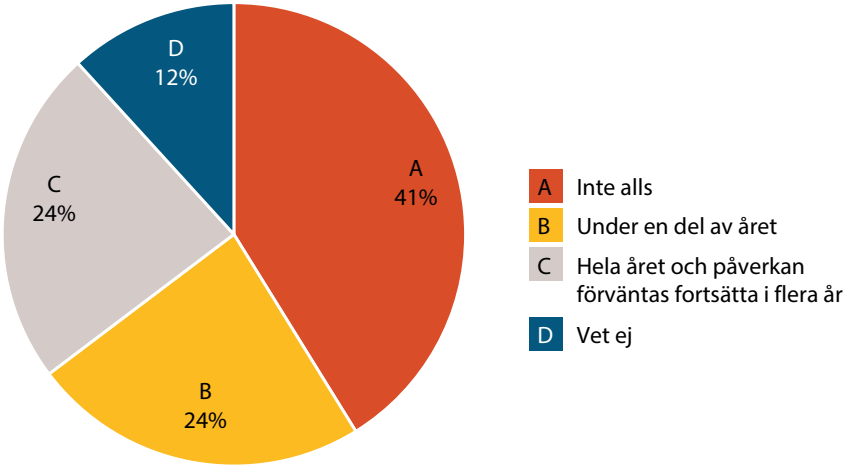

41 procent av de länsstyrelser som besvarade fråga 15a i Riksantikvarieämbetets enkät uppger att den övriga verksamheten på kulturmiljöområdet inte alls påverkades av inträffade händelser och förlopp, av samråd om klimatanpassning med mera.

En fjärdedel av länsstyrelserna uppger att den övriga verksamheten på kulturmiljöområdet påverkades under en del av året. En fjärdedel uppger att verksamheten påverkades under hela 2024, samt att påverkan förväntas fortsätta i flera år. 12 procent svarade ”Vet ej”.

Tabell 12. Länsstyrelsernas fullständiga svar på fråga 15b i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö. Sju länsstyrelser besvarade fråga 15a.

15b. Beskriv med egna ord på vilka sätt verksamheten påverkades

Gävleborg
Ett ökat antal ärenden inom byggnadsvård och landskap inom kulturreservat kopplat till underhåll av bebyggelse på grund av orsaker som troligtvis är kopplade till klimatförändringar. Till exempel ökade fuktproblem under höst och ökade putsskador under milda vintrar, stormfällen inom kulturreservat.

Jönköping
Påverkan på verksamheten märks framför allt i fråga om den ökade ärendemängden. En ökad mängd ärenden kopplade till klimatfrågor eller energiproduktion bidrar till en ökad arbetsbelastning som blir kännbar då det inte tilldelats extra resurser. Ökningen av antalet ärenden får därför konsekvenser för förutsättningarna att bedriva och utveckla kulturmiljöarbetet i länet. Det är därför viktigt att extra resurser som satsats inom tex klimatomställning även bidrar till att stärka förutsättningarna för att hantera kulturmiljöfrågorna.

Kronoberg
Ett byggnadsminne och en fornlämning tog tid i anspråk. Länsstyrelsen har tidigare bekostad en projektering för omlöp kring en stenvalvsbro som redovisats 2024.

Norrbotten
Bidragshantering och deltagande i kyrkstadsrådet i Öjebyn och världsarvsrådet i Gammelstad. Motsvarande 25 % av en heltidstjänst.

Västernorrland
Efterfrågan på antikvariernas medverkan och sakkunskap är hög såväl internt som externt då kulturmiljöfrågor hanteras inom ramarna för ett stort antal sakområden och lagrum. Det tvärsektoriella perspektivet som präglar kulturmiljöarbetet har gradvis medfört att handläggarna lägger en större andel av arbetstiden på andra processer där kulturmiljö utgör del av eller påverkas av dessa, exempelvis vindkraft- och solcellsparker.

Västra Götaland
Behov av samråd, utredning och bedömning. Delvis begränsat under 2024. Inte att jämföra med större händelser tidigare år.

Örebro
Arkeologiska utredningar föranledda av etablering av vind- och solenergiparker.

5.3 Sammanfattning

Uppföljningen av påverkan på länsstyrelsernas kulturmiljöarbete indikerar att antalet samråd som berörde kulturmiljöer varierar betydligt mellan länen. Antalet samråd om planering av åtgärder för klimatanpassning var också betydligt färre än antalet samråd om åtgärder med syfte att minska utsläppen av klimatgaser.

Länsstyrelserna i Jönköpings län, Örebro län och Skåne deltog under 2024 i genomsnitt i mellan *0,4 och 0,8 samråd per kommun* om planering av åtgärder för klimatanpassning.

Länsstyrelserna i Jönköpings län, Skåne och Västernorrland deltog i genomsnitt i mellan *4,6 och 8,6 samråd per kommun* om åtgärder för att minska utsläppen av klimatgaser.

41 procent av de länsstyrelser som besvarade Riksantikvarieämbetets enkät uppger att den övriga verksamheten på kulturmiljöområdet under 2024 inte alls påverkades av inträffade händelser och förlopp, av samråd om klimatanpassning med mera. En fjärdedel av länsstyrelserna uppger att den övriga verksamheten på kulturmiljöområdet påverkades under en del av året. En fjärdedel uppger att verksamheten påverkades under hela 2024, och att påverkan förväntas fortsätta i flera år. 12 procent svarade ”Vet ej”.

Länsstyrelserna uppger att verksamheten påverkas av att mängden ärenden ökar och att behoven ökar av utredningar och bedömningar kopplade till klimatrelaterade händelser och förlopp, till klimatanpassning samt till omställningen av energiproduktionen. Länsstyrelsen i Västernorrland framhåller att efterfrågan på antikvariernas medverkan och sakkunskap är hög såväl internt som externt. Detta då kulturmiljöfrågor ska hanteras inom ett stort antal sakområden och lagrum. Det tvärsektoriella perspektivet som präglar kulturmiljöarbetet har gradvis medfört att handläggarna lägger en allt större andel av arbetstiden på ärenden som exempelvis rör vindkraft- och solcellsparker.

6. Länsstyrelsernas övriga upplysningar och kommentarer

I detta kapitel redovisas en sammanställning av de kompletta svaren på fråga 16 i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö.

Tabell 13. Sammanställning av svaren på fråga 16 i Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö. Tolv länsstyrelser besvarade fråga 16.

16. Övriga upplysningar och kommentarer

Gävleborg
Det är otroligt svårt att uppskatta omfattningen av skador kopplade till klimatet men vi utgår från att många skador beror på fukt och även torka (risk för bränder).

Jämtland
Ser gärna att RAÄ har återkommande uppföljningar med några års mellanrum för att under en längre tid följa eventuella förändringar. Det vore önskvärt att Länsstyrelserna hade riktade medel för att kunna åka runt i länet och göra tillsyner/ha dialoger kring detta.

Jönköping
Svårt att veta i vilken utsträckning det sker åtgärder som kan kopplas till klimatförändringarna. Länsstyrelsen tycker sig se en ökad mängd fönsterbyten i samband med energianpassning av hus. Det finns också andra exempel på indirekta negativa effekter för kulturmiljön. Angivna belopp inkluderar inte Länsstyrelsens medverkan i beslut avseende KAE. Det finns dock flera exempel där den kyrkoantikvariska ersättningen bidragit till installation av avfuktare i kyrkor mm.

Kalmar
De åtgärder som vi främst bedömer har en koppling till klimat är bidrag som getts till vindskadade väderkvarnar under året.

Kronoberg
Frågorna går in i varandra och det är svårt att avgöra vad som är klimatrelaterat resp. icke-klimatrelaterat. Det är bättre om enkäten skickas direkt till ansvarig myndighet eller kommun vad gäller respektive ansvarsområde.

Norrbotten
Klimatarbetet under 2024 avsåg klimatrelaterade insatser i våra kyrkstäder i Gammelstad och Öjebyn.

Skåne
Vi ser i Skåne ett fuktigare klimat med en generell succesiv ökning av klimatpåverkan på kulturhistoriska byggnader, fornlämningar och växtlighet, tex skadlig temperaturväxling runt noll grader, skadeangrepp på växtlighet i parker och kyrkogårdar mm. Vi gör inget uppföljningsarbete som redovisar denna succesiva förändring. Svaren som finns med i enkäten är en uppskattning och ett försök att svara utan direkt fakta.

Västerbotten
Svåra frågor att svara konkret på...

Västernorrland

Vi har begränsad möjlighet att besvara enkätfrågorna. Det hade krävt en mer djuplodande analys och våra personella resurser är begränsade då vi varken har en klimatsamordnare på vår länsstyrelse eller någon samordnare på kulturmiljöfunktionen.

Västmanland

Vi ser att 2023 var det mycket översvämningar. Under 2024 var det torrt. Vi ser inte än vad som kan komma till skada men tror det kommer att synas i ärendet framöver. Vi kan se att frågor om klimatanpassade åtgärder syns i vattentjänstplaner men troligen också i öp. Många öp gamla och därmed är troligen inte aspekten med. Ser att klimatet påverkar ex kulturreservat och världsarv men inget finns dokumenterat och inga åtgärder kopplade till bidrag gjorts.

Västra Götaland

Det är väldigt svårt att göra korrekta bedömningar för flera av enkätsvaren. Vi vet att kulturmiljövärden drabbas mer eller mindre omfattande av samtliga klimatrelaterade effekter. Förloppen kan vara långa, men också korta och omfattande. Det är många händelser som inte kommer länsstyrelsen till känna. Särskilt påverkan på fornlämningar/ÖKL. I övrigt är det via inkomna ärenden och bidragsansökningar som det blir känt för oss. Gränsen mellan underhåll/underhållsbrist och direkt klimatrelaterad orsak är svårbedömd. Vi vill särskilt flagga för framtidens stigande havsnivå kommer att påverka, skada eller helt spola bort strandnära lämningar utmed Bohuskusten (skärgårdsverk, salterier, tomtningar mm). Dessa ligger ofta helt strandnära och i sammanhang som inte kommer att omfattas av kommunernas skyddssystem för att rädda bebyggelse i samhällena. Här behövs statlig satsning för att dokumentera samtliga dessa lämningar och för att vid behov säkra dem mot havsnivåhöjningen. Annars riskerar ett stort och betydelsefullt arkeologiskt arv att helt gå förlorat. Fornlämningsmiljöer, kulturreservat och världsarv kräver mer intensiv skötsel i och med varmare och blötare klimat (igenväxning och påväxt). De ekonomiska resurserna är dock knappa och skulle behöva utökas för att kunna jobba långsiktigt i dessa miljöer. Antal samråd är svårt att ange. Vissa ärenden består i många skeden där samråd sker kontinuerligt – alternativt att samma ärende återkommer till oss för hantering i olika skeden. Vi har här svarat antal ärenden istället för ”samråd”. Vi välkomnar en dialog inför kommande års enkät i syfte att få till frågor och uppgifter som är lättare att svara på och som blir mer pricksäkra.

Örebro

Det är svårt att koppla enskilda skador till klimatförändringar. Antalet temperatursvängningar kring 0 grader har föranlett att putsskador och vittringsskador ökar. Svårförutsägbara vattenflöden kan tänkas påverka vattenanknutna kulturlämningar, t ex dammar. Enstaka större insektsangrepp och organisk påväxt kan eventuellt tänkas vara resultat av ökad luftfuktighet under längre tid på året.

---

7. Diskussion och slutsatser

Årets uppföljning är den första i en tänkt serie. Det går därför inte att dra några slutsatser om trender i utvecklingen. Däremot är det på sin plats att diskutera några av de synpunkter länsstyrelserna för fram i fritextsvaren i den enkät som är uppföljningens huvudkälla. Diskussionen handlar dels om förutsättningarna att följa och överblicka kulturmiljöernas tillstånd, dels om relationen mellan skötsel, underhåll och kulturmiljöernas sårbarhet.

7.1 Nationell överblick förutsätter regional överblick

Flera länsstyrelser framhåller i enkätsvaren att de sällan får kännedom om inträffade händelser och förlopp som påverkat länets kulturmiljöer. I de fall länsstyrelserna får kännedom sker det främst genom inkomna ärenden och ansökningar om bidrag. Det gäller särskilt påverkan på fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar, men även till exempel byggnadsminnen.[87] Bland fritextsvaren finns även förslag om riktade medel för att länsstyrelsernas ska kunna upprätthålla en mer aktiv tillsyn och uppföljning, samt för att göra skadeinventeringar när händelser inträffat.[88]

Länsstyrelsernas förutsättningar att aktivt följa kulturmiljöernas tillstånd och utveckling hänger samman med frågan om insamlingen av underlag till Riksantikvarieämbetets nationella uppföljning. En utgångspunkt är att den bland annat ska bygga på årliga enkäter till länsstyrelserna.[89] Argument för att genomföra enkäter årligen är att resultaten då även kan användas till exempel i de årliga uppföljningarna av miljömålen och i de uppföljningar av klimatförändringarnas påverkan på bland annat kulturarv och turism, som görs inom ramen för Myndighetsnätverket för klimatanpassning.[90]

Årliga enkäter förutsätter emellertid att länsstyrelserna ser möjligheter att avsätta resurser för att besvara dem. Om inte kan alternativet vara att genomföra enkäter med längre intervall, till exempel inför den fördjupade utvärderingen av miljömålen vart fjärde år. Nackdelen med det längre intervallet är framför allt att aktualiteten försämras om och när de efterfrågade händelserna och förloppen ligger flera år tillbaka i tiden. Länsstyrelserna behöver oavsett intervall ha möjligheter att mera aktivt följa kulturmiljöernas tillstånd och utveckling.

Länsstyrelsernas regionala överblick är alltså en förutsättning för möjligheterna att uppnå någon form av nationell överblick. I den fortsatta utvecklingen

87. Kap. 2.1 och 2.2.

88. Kap. 6.

89. Kap. 1.4.

90. klimatanpassning.se 24-09-24. Myndighetsnätverket för klimatanpassning. Kulturarv och turism.

av metoder för nationell kulturmiljöövervakning i allmänhet, och klimatförändringarnas påverkan i synnerhet, är det nödvändigt att utveckla formerna för att samla in den regionala informationen om kulturmiljöernas tillstånd. Förslaget i enkätsvaren om riktade medel till länsstyrelserna kan vara ett sätt att utveckla och finansiera formerna för detta.

7.2 Eftersatt underhåll ökar sårbarheten

En återkommande kommentar i länsstyrelsernas enkätsvar är svårigheterna att bedöma om skador beror på eftersatt underhåll eller klimatrelaterade händelser och förlopp.[91] Skador behöver emellertid inte bero på *antingen eller*. De kan bero på *både och*. Riksantikvarieämbetets handbok om klimatpåverkan på kulturarv lyfter fram att underhåll och skötsel påverkar kulturmiljöernas resiliens. Det byggda och anlagda kulturarvets resiliens beror till exempel på hur regelbundet byggnadsstomme, tak, avvattning och ytskikt med mera underhålls och repareras. Om underhåll och reparationer är eftersatta ökar sårbarheten mot klimatförändringarnas effekter. Samtidigt medför klimatförändringarnas effekter högre krav på underhåll.[92]

91. Kap. 2.1 och 2.2.

92. raa.se 25-02-24. Handbok i klimatpåverkan på kulturarv. 1. Byggnader och anläggningar.

8. Referenser

Författningar, propositioner, regeringsskrivelser och domar

Förordning (2010:1121) om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer.

Förordning (2013:558) om statliga byggnadsminnen.

Kulturmiljölag (1988:950).

Miljöbalk (1998:808).

Plan- och bygglag (2010:900).

Prop. 2017/18:163. Nationell strategi för klimatanpassning. https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/proposition/2018/03/prop.-201718163

Skr. 2023/24:97. Nationell strategi och regeringens handlingsplan för klimatanpassning. https://regeringen.se/contentassets/981309b513244d3eb987e0cf8ff69e37/nationell-strategi-och-regeringens-handlingsplan-for-klimatanpassning-skr.-20232497.pdf

Vänersborgs tingsrätt. Mark- och miljödomstolen 2024-11-19. Mål nr: M 1998–24. Laga kraft. Dom 2024-10-25.

Publicerade källor

Boverket 2022. God bebyggd miljö – fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålet https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2022/god-bebyggd-miljo---fordjupad-utvardering-av-miljokvalitetsmalet.pdf

Länsstyrelsen i Dalarnas län 2023. Översvämning Dalarna augusti 2023. Diarienummer: 11241–23. https://rib.msb.se/bib/Search/Document?id=30671&h=&q=%C3%96versv%C3%A4mning%20Dalarna%20augusti%202023&search=1

Länsstyrelsen Jämtlands län 2024. Översvämningar i Jämtlands län augusti 2023. Diarienummer: 451-5935-2023. https://rib.msb.se/bib/Search/Document?id=30597&h=&q=&search=1

Länsstyrelsen i Jönköpings län 2023. Utredning av översvämningar i januari 2023 i Jönköpings län. Meddelande nummer 23:29. https://rib.msb.se/bib/Search/Document?id=30474&h=&q=Utredningar%20av%20%C3%B6versv%C3%A4mningar%20i%20januari%202023&search=1

Länsstyrelsen Västmanlands län 2023. Utredning av översvämningarna i Västmanlands och Uppsala län i september 2023. Diarienummer: 452-4653-2023. https://rib.msb.se/bib/Search/Document?id=30636&h=&q=&search=1

Länsstyrelsen i Västra Götaland 2024. Samverkan och organisering: En utvärdering av Länsstyrelsens hantering av skredet vid E6. https://www.lansstyrelsen.se/download/18.8cd5a1b19362fb4fc24a/1732532987089/Samverkan%20och%20organisering%20-%20En%20utv%C3%A4rdering%20av%20L%C3%A4nsstyrelsens%20hantering%20av%20skredet%20vid%20E6.pdf

Länsstyrelsen i Örebro län 2023. Utredning av översvämningarna i Örebro län under augusti 2023. Diarienummer: 5463–2023. https://rib.msb.se/bib/Search/Document?id=30651&h=&q=%C3%B6rebro&search=1

Myndigheten för kulturanalys (MYKA) 2022. Kulturmiljöstatistik. Kulturfakta 2022:6. https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2022/12/Kulturmiljostatistik-webb.pdf

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) 2025. Översyn av områden med betydande översvämningsrisk, cykel 3. https://rib.msb.se/filer/pdf/30690.pdf

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) 2017. Kulturvärden i planerings- och bygglovsprocesser–en utvärdering om kommuners förutsättningar för att ta hänsyn till kulturvärden. https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:raa:diva-3831

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) 2022. Förvaltningen av kulturmiljöer i ett förändrat klimat. http://raa.diva-portal.org/smash/get/diva2:1718995/FULLTEXT02.pdf

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) 2024. Riksantikvarieämbetets årsredovisning 2024. https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:raa:diva-8616

Statens geotekniska institut (SGI) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) 2021. Riskområden för ras, skred, erosion och översvämning. Redovisning av regeringsuppdrag enligt regeringsbeslut M2019/0124/Kl. https://www.sgi.se/globalassets/georisker-och-geodata/ru_riskomraden_slutrapport_final_210528_tillganglig_slutversion_ny.pdf

Statens haverikommission (SHK) 2024. Statusrapport avseende jordskredet i Stenungssund. https://shk.se/download/18.5aba15af191ed472c88197b5/1727094610225/SHK%202024_12%20Statusrapport%20Stenungsund.pdf

Unesco 2025. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. https://whc.unesco.org/en/guidelines/

Vaxholm 2040. Översiktsplan. Samrådsförslag. https://www.vaxholm.se/download/18.42336a32177c8ab158d6b105/1616055674544/Vaxholm%202040%20-%20%C3%96versiktsplan%20Samr%C3%A5dsf%C3%B6rslag.pdf

Översiktsplan för Danderyds kommun. Antagen 2022-05-11. https://www.danderyd.se/contentassets/d4cadb6b13af4d9299e4828718d743d1/oversiktsplan-for-danderyds-kommun---antagen-2022-05-11.pdf

Opublicerade källor

Riksantikvarieämbetets enkät till länsstyrelserna 2025 om klimatförändringar och kulturmiljö. Dnr RAÄ-2024-714-12.

ASK – Allmänt handläggarstöd Kulturmiljö.

Webbsidor

Bebyggelseregistret. https://bebyggelseregistret.raa.se/bbr2/sok/search.raa

boverket.se 2022-12-07. Öppna data - Resultat från miljömålsenkäter. https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/oppna-data/miljomalsenkaten/

boverket.se 2023-08-30. PBL kunskapsbanken – en handbok om plan- och bygglagen. Process för översiktsplanering och strategisk miljöbedömning. https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/oversiktsplan/processen-for-oversiktsplanering/

boverket.se 2025-06-25. Lista med föreslagna PBL-ändringar 1 december 2025. https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/uppdrag/nytt-regelverk-for-bygglov/foreslagna-pbl--andringar/

European Commission (EC) 2025-04-08. Adaptation to climate change. https://climate.ec.europa.eu/eu-action/adaptation-climate-change_en

European Environment Agency (EAA) 2025-03-06- Climate change mitigation: reducing emissions https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/climate-change-mitigation-reducing-emissions

Fornsök. https://app.raa.se/open/fornsok/lamning-query

ipcc.ch 2025-08-20. Glossary of Terms.

kartportalen.danderyd.se 2025-09-05. Om kulturmiljöhandboken. https://kartportalen.danderyd.se/portal/apps/storymaps/collections/98f58343e68540beaba0de8c914d948f?item=1

klimatanpassning.se 2024-09-24. Myndighetsnätverket för klimatanpassning. Kulturarv och turism. https://klimatanpassning.se/anpassning-till-ett-forandrat-klimat/paverkan-pa-samhallet---och-samhallets-anpassning/kulturarv-och-turism

regeringen.se 2025-04-11. Mål för kultur. https://www.regeringen.se/regeringens-politik/kultur/mal-for-kultur/

raa.se 2017-08-22. Statliga byggnadsminnen. https://www.raa.se/kulturarv/byggnader/forteckning-over-statliga-byggnadsminnen/

raa.se 2022-10-20 Periodisk rapportering – en uppföljning av världsarvens status. https://www.raa.se/evenemang-och-upplevelser/upplev-kulturarvet/varldsarv-i-sverige/periodisk-rapportering-en-uppfoljning-av-varldsarvens-status/

raa.se 2024-06-20. Sveriges kulturreservat. https://www.raa.se/kulturarv/landskap/kulturreservat/forteckning/

raa.se 2024-11-18. Riksintressebeskrivningar. https://www.raa.se/samhallsutveckling/riksintresse-for-kulturmiljovarden/riksintressebeskrivningar/

raa.se 2024-12-13. Definition av kulturarv och kulturmiljö. https://www.raa.se/kulturarv/definition-av-kulturarv-och-kulturmiljo/

raa.se 2025-02-24. Handbok i klimatpåverkan på kulturarv. 1. Byggnader och anläggningar. https://www.raa.se/app/uploads/2023/08/Byggnader-och-anl%C3%A4ggningar.pdf

raa.se 2025-05-22. 15 Världsarv i Sverige. https://www.raa.se/evenemang-och-upplevelser/upplev-kulturarvet/varldsarv-i-sverige/alla-varldsarv-i-sverige/

smhi.se 2025-08-20 Klimatanpassning. https://www.smhi.se/klimat/klimatanpassning

Statens geotekniska institut (SGI) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Kommunanalyser. https://storymaps.arcgis.com/collections/e842517ce39045a4a7603dba84281208?item=3

Statens geotekniska institut (SGI) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Nationella riskområden. https://storymaps.arcgis.com/collections/e842517ce39045a4a7603dba84281208?item=2

Sveriges miljömål.se 2025-04-11. https://www.sverigesmiljomal.se/

sverigesradio.se 2023-05-04. Världsarvet sätter stopp för en av landets största solcellsparker. www.sverigesradio.se/artikel/gigantisk-solcellspark-stoppas-av-varldsarvet

whc.unesco.org 2025-06-27. Periodic Reporting, Third Cycle (2018–2024) https://whc.unesco.org/en/periodicreporting/

whc.unesco.org 2025-07-01. Nearly Three-Quarters of World Heritage Sites Are at High Risk from Water-Related Hazards. https://whc.unesco.org/en/news/2788

whc.unesco.org 2025-09-18. World Heritage List. https://whc.unesco.org/en/list/

wri.org 2025-07-01. Growing Water Risks Threaten World's Most Cherished Heritage Sites. https://www.wri.org/insights/water-risks-unesco-world-heritage-sites

Ystads Allehanda 2024-01-26. Efter översvämningar: Skvaltkvarn räddad men oro för vattennivån vid Bengtemölla. https://www.ystadsallehanda.se/2024-01-26/efter-oversvamningar-skvaltkvarn-raddad-men-oro-for-vattennivan-vid-bengtemolla/

9. Bilagor

9.1 SGI och MSB: Riskbedömningar per kommun

I ett regeringsuppdrag 2021 redovisade SGI och MSB riskerna för ras, skred, erosion och översvämning i tio nationella riskområden samt risker per kommun.[93] Kommunerna delades in i fem klasser med utgångspunkter i riskernas konsekvenser för *människors hälsa, miljön, kulturarvet* och *ekonomisk verksamhet*. En stor mängd kulturhistoriskt skyddad bebyggelse, fornlämningar och omfattande arealer kulturlandskap kan på olika sätt påverkas inom dessa riskområden.[94]

Kulturarvet en av kategorierna i riskbedömningarna

I SGI:s och MSB:s bedömningar[95] av risker för kulturarvet ingår:

- Byggnadsminnen
- Fornminnen
- Kulturreservat
- Kyrkor
- Museer
- Riksarkiv
- Riksintresse kulturmiljövård
- Statliga byggnadsminnen
- Världsarv

Poängsättning gör det möjligt att jämföra kommuner

För att göra det möjligt att bedöma och jämföra de potentiella samhällskonsekvenserna mellan kommuner tillämpas en poängsättning och viktning för att ange graden av påverkan. Världsarv ingår till exempel, tillsammans med bland annat sjukhus, vattenskyddsområden, reningsverk och vattenkraftverk, i den grupp som ger den högsta viktningspoängen 3, medan riksintressen för kulturmiljövård och museer ger viktningspoäng 2 och, slutligen, kyrkor, byggnadsminnen och fornminnen ger viktningspoäng 1.

Den sammanräknade totala poängen används i en riskklassning från 1 till 5 som gör det möjligt att jämföra olika verksamheter mellan olika kommuner inom vart och ett av de olika typerna av naturolyckor. Riskbedömningen utgår från tillgängliga data som visar på förutsättningar för ras, skred, erosion och översvämning och ger endast en indikation på hur olika verksamheter och områden skulle kunna påverkas. SGI och MSB framhåller att det behövs kompletterande lokala utredningar för säkrare bedömningar av hur områdena kommer att påverkas.[96]

93. SGI och MSB 2021 s. 73–88.

94. SGI och MSB Nationella riskområden.

95. SGI och MSB 2021 s. 37.

96. SGI och MSB 2021 s. 73.

Riskklassningen av landets kommuner redovisas i interaktiva så kallade story maps på SGI:s och MSB:s hemsidor.[97] Kommunerna i de högsta riskklasserna 4 och 5 för påverkan på kulturarvet framgår av tabell 1.1.

Tabell 1.1. Kommunerna i de högsta riskklasserna 4 och 5 för påverkan på kulturarvet av ras, skred, erosion, och översvämningar. Sammanställning av uppgifter i SGI och MSB Kommunanalyser.

Ras (riskklass)	*Skred (riskklass)*	*Erosion (riskklass)*	*Översvämning vid kusten inom 100-årsnivån (riskklass)*	*Översvämning vid sjöar och vattendrag (riskklass)*
Härjedalen (5)	*Alingsås (5)*	*Landskrona (5)*	*Gotland (5)*	*Ekerö (5)*
Åre (5)	*Göteborg (5)*	*Mörbylånga (5)*	*Karlskrona (5)*	*Falun (5)*
Arvidsjaur (4)	*Karlstad (5)*	*Gotland (4)*	*Göteborg (4)*	*Uppsala (5)*
Botkyrka (4)	*Kungsbacka (5)*	*Simrishamn (4)*	*Värmdö (4)*	*Göteborg (4)*
Ekerö (4)	*Lidköping (5)*		*Örnsköldsvik (4)*	*Kristianstad (4)*
Falun (4)	*Mellerud (5)*			*Linköping (4)*
Göteborg (4)	*Munkedal (5)*			*Ljusdal (4)*
Hudiksvall (4)	*Stockholm (5)*			*Norrköping (4)*
Jönköping (4)	*Tanum (5)*			*Strömsund (4)*
Kramfors (4)	*Uddevalla (5)*			*Vilhelmina (4)*
Leksand (4)	*Vara (5)*			*Västerås (4)*
Nacka (4)	*Vänersborg (5)*			*Örebro (4)*
Sollefteå (4)	*Arvika (4)*			
Stockholm (4)	*Dals-Ed (4)*			
Sundsvall (4)	*Ekerö (4)*			
Torsby (4)	*Essunga (4)*			
Örnsköldsvik (4)	*Filipstad (4)*			
	Forshaga (4)			
	Färgelanda (4)			
	Götene (4)			
	Kramfors (4)			
	Lerum (4)			
	Linköping (4)			
	Mariestad (4)			
	Mark (4)			
	Munkfors (4)			
	Norrköping (4)			
	Nyköping (4)			
	Skara (4)			
	Sundsvall (4)			
	Trollhättan (4)			

97. SGI och MSB Kommunanalyser.

Knappt 1 600 kulturmiljöer i riskklass 5 för ras

SGI:s och MSB:s kommunanalyser indikerar att två av landets kommuner ligger i den högsta riskklassen 5 för ras. I de två kommunerna är 1 584 kulturmiljöer potentiellt hotade.

Tabell 1.2. Antal kulturmiljöer i riskzonen i de två kommunerna i den högst riskklassen (5) för ras. Sammanställning av uppgifter i SGI och MSB Kommunanalyser.

Kulturmiljö	*Antal*
Byggnadsminnen	*36*
Fornminnen	*1 505*
Kyrkor	*9*
Riksintressen kulturmiljö	*34*
SUMMA	*1 584*

Fler än 14 000 kulturmiljöer i riskklass 5 för skred

SGI:s och MSB:s kommunanalyser indikerar att tolv kommuner ligger i den högsta riskklassen 5 för skred. I de tolv kommunerna är sammanlagt 14 146 kulturmiljöer potentiellt hotade.

Tabell 1.3. Antal kulturmiljöer i riskzonen i de tolv kommunerna i den högst riskklassen (5) för skred. Sammanställning av uppgifter i SGI och MSB Kommunanalyser.

Kulturmiljö	*Antal*
Byggnadsminnen	*343*
Fornminnen	*13 455*
Kulturreservat	*8*
Kyrkor	*207*
Museer	*10*
Riksarkiv	*1*
Riksintresse kulturmiljö	*97*
Statliga byggnadsminnen	*22*
Världsarv	*3*
SUMMA	*14 146*

150 kulturmiljöer i riskklass 5 för erosion

SGI:s och MSB:s kommunanalyser indikerar att två av landets kommuner ligger i den högsta riskklassen 5 för erosion. I de två kommunerna är sammanlagt 150 kulturmiljöer potentiellt hotade.

Tabell 1.4. Antal kulturmiljöer i riskzonen i kommunerna i den högst riskklassen (5) för erosion. Sammanställning av uppgifter i SGI och MSB Kommunanalyser.

Kulturmiljö	*Antal*
Fornminnen	*141*
Kyrkor	*1*
Riksintresse kulturmiljö	*7*
Världsarv	*1*
SUMMA	*150*

1 465 kulturmiljöer i riskklass 5 för översvämning vid kusten inom 100-årsnivån

SGI:s och MSB:s kommunanalyser indikerar att två av landets kommuner ligger i den högsta riskklassen 5 för översvämning vid kusten inom 100-årsnivån. I de två kommunerna är sammanlagt 1 465 kulturmiljöer potentiellt hotade.

Tabell 1.5. Antal kulturmiljöer i riskzonen i kommunerna i den högst riskklassen (5) för översvämning vid kusten inom 100-årsnivån. Sammanställning av uppgifter i SGI och MSB Kommunanalyser.

Kulturmiljö	*Antal*
Byggnadsminnen	*31*
Fornminnen	*1 364*
Museer	*3*
Riksintresse kulturmiljö	*36*
Statliga byggnadsminnen	*29*
Världsarv	*2*
SUMMA	*1 465*

Fler än 500 kulturmiljöer i riskklass 5 för översvämningar vid sjöar och vattendrag

SGI:s och MSB:s kommunanalyser indikerar att tre kommuner ligger i den högsta riskklassen 5 för översvämning vid sjöar och vattendrag. I de tre kommunerna är sammanlagt 509 kulturmiljöer potentiellt hotade.

Tabell 1.6. Antal kulturmiljöer i riskzonen i kommunerna i den högst riskklassen (5) för översvämning vid sjöar och vattendrag. Sammanställning av uppgifter i SGI och MSB Kommunanalyser.

Kulturmiljö	*Totalt*
Byggnadsminnen	*10*
Fornminnen	*459*
Kulturreservat	*1*
Museer	*3*
Riksintressen kulturmiljö	*29*
Statliga byggnadsminnen	*4*
Världsarv	*3*
SUMMA	*509*

Källor

Statens geotekniska institut (SGI) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) 2021. Riskområden för ras, skred, erosion och översvämning. Redovisning av regeringsuppdrag enligt regeringsbeslut M2019/0124/Kl. https://www.sgi.se/globalassets/georisker-och-geodata/ru_riskomraden_slutrapport_final_210528_tillganglig_slutversion_ny.pdf

SGI och MSB Kommunanalyser. https://storymaps.arcgis.com/collections/e842517ce39045a4a7603dba84281208?item=3

SGI och MSB Nationella riskområden. https://storymaps.arcgis.com/collections/e842517ce39045a4a7603dba84281208?item=2

9.2 26 områden med betydande översvämningsrisk

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) genomförde under 2022–2023 en översyn av områden med betydande översvämningsrisk.[98] Översynen resulterade i att totalt 26 områden i Sverige bedömdes ha betydande översvämningsrisk sett i ett nationellt perspektiv.[99]

Kulturarvet är ett av de fyra fokusområdena i bedömningen av konsekvenserna för olika samhällsnyttor. I tabell 2.1 är den mängd ”kulturarv” sammanställd, som ligger inom de områden som berörs av de olika scenarier som analysen i de 26 riskområdena bygger på. I MSB:s analyser är antalet förekomster viktade för att jämka påverkan på fornlämningar, som kan förekomma i större mängder, och påverkan på typer av kulturmiljöer med färre förekomster, till exempel världsarv.[100]

98. Enligt förordningen (2009:956) om översvämningsrisker

99. MSB 2025 s. 11.

100. MSB 2025 s. 83, tabell 48.

Tabell 2.1. Antal "kulturarv" (byggnadsminnen, fornlämningar, kulturreservat, kyrkor, muséer, statliga byggnadsminnen och världsarv) i 26 riskområden för 100-årsflöde anpassat till ett förändrat klimat i slutet av seklet, ett beräknat högsta flöde (BHF), översvämningar från havet i två nivåer samt 100 års regn. Sammanställning av uppgifter i MSB 2025.

Identifierade områden	*Översvämningsrisk*	*Antal "kulturarv" i riskområden per typ av översvämning*				
		100 års flöde	*BHF*	*Översvämning från havet (100 årsnivå)*	*Översvämning från havet (extremnivå)*	*100 års regn*
Eskilstuna	*Eskilstunaån*	*5*	*7*	*0*	*0*	*0*
Falun	*Dalälven*	*5*	*12*	*0*	*0*	*0*
Gävle	*Gavleån, Testeboån, havet, skyfall*	*2*	*7*	*2*	*15*	*9*
Göteborg	*Göta Älv, Mölndalsån, Säveån, Kungsbackaån, havet, skyfall*	*8*	*12*	*84*	*94*	*26*
Halmstad	*Havet, skyfall*	*0*	*0*	*10*	*11*	*26*
Haparanda	*Torne älv*	*0*	*2*	*0*	*0*	*0*
Helsingborg	*Havet*	*0*	*0*	*6*	*6*	*0*
Jönköping	*Vättern, Tabergsån*	*4*	*25*	*0*	*0*	*0*
Kalmar	*Havet, skyfall*	*0*	*0*	*25*	*35*	*5*
Karlshamn	*Havet*	*0*	*0*	*9*	*10*	*0*
Karlskrona	*Havet*	*0*	*0*	*104*	*109*	*0*
Karlstad	*Klarälven, Vänern*	*4*	*31*			
Kristianstad	*Helge å, havet, skyfall*	*3*	*3*	*8*	*13*	*6*
Landskrona	*Havet*	*0*	*0*	*50*	*52*	*0*
Malmö	*Havet, skyfall*	*0*	*0*	*23*	*40*	*13*
Norrköping	*Motala ström, havet, skyfall*	*6*	*7*	*6*	*6*	*4*
Skanör/Falsterbo och Höllviken/Ljunghusen	*Havet*	*0*	*0*	*19*	*20*	*0*
Stockholm	*Havet, Mälaren, Oxundaån, Tyresån, Bällstaån, skyfall*	*8*	*15*	*66*	*85*	*65*
Sundsvall	*Selångersån, skyfall*	*0*	*0*	*0*	*0*	*5*
Trelleborg	*Havet*	*0*	*0*	*5*	*7*	*0*
Uddevalla	*Havet, Bäveån*	*4*	*6*	*8*	*8*	
Uppsala	*Fyrisån, Mälaren, skyfall*	*7*	*32*	*0*	*0*	*26*
Varberg	*Havet*	*0*	*0*	*3*	*3*	*0*
Västerås	*Mälaren, Svartån*	*9*	*36*	*0*	*0*	*0*
Ystad	*Havet*	*0*	*0*	*7*	*11*	*0*
Örebro	*Svartån*	*5*	*19*	*0*	*0*	*0*

Källor

Förordning (2009:956) om översvämningsrisker.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) 2025. Översyn av områden med betydande översvämningsrisk, cykel 3. https://rib.msb.se/filer/pdf/30690.pdf

9.3 Utredningar enligt översvämningsdirektivet 2023

Tabell 3.1. Antalet kulturmiljöer som påverkades begränsat till allvarligt vid inträffade översvämningar 2023. Hela landet. Sammanställning av uppgifter i Länsstyrelsen i Dalarnas län 2023, Länsstyrelsen Jämtlands län 2024, Länsstyrelsen i Jönköpings län 2023, Länsstyrelsen Västmanlands och Uppsala län 2023, Länsstyrelsen i Örebro län 2023.[101]

Kulturmiljö/påverkan	*Summa av Begränsat*	*Summa av Allvarligt*
Enskilt byggnadsminne	*17*	*0*
Fornlämning och övrig kulturhistorisk lämning	*0*	*0*
Kyrka/kyrkomiljö	*2*	*0*
Museum	*1*	*0*
Riksintresse för kulturmiljövården	*0*	*0*
Skyddad bebyggelse i detaljplan (k eller q bestämmelser)	*0*	*0*
Världsarv	*1*	*0*
Summa kulturmiljöer	*21*	*0*

Översvämningar i Gnosjö och Värnamo påverkade fornlämningar, kulturreservat och riksintressen

Ihållande och stora mängder nederbörd runt årsskiftet 2022–2023 gav upphov till höga flöden i Storån, Härån och Lagan. Vattenstånden i Gnosjö och Värnamo var som högst 2,3 meter över medelvattenståndet. Vid händelsen skadades ett antal fornlämningar, byggnadsminnen, kulturreservat, riksintressen för kulturmiljövård och q-märkt bebyggelse obetydligt.[102] Gnosjö och Värnamo tillhör enligt analyser av Statens geotekniska institut (SGI) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) riskklass 1 i kategorin kulturarv (översvämningar i vattendrag). Sammanlagt 23 fornlämningar och ett riksintresse för kulturmiljövården i de båda kommunerna bedöms ligga i riskzonen.[103]

Stormen Hans och efterföljande lågtryck påverkade kyrkor, världsarv och byggnadsminnen i flera län

Stormen Hans i augusti 2023,[104] och det lågtryck med stora nederbördsmängder som följde på ovädret, påverkade kulturmiljöer i Örebro, Dalarnas, Jämtlands och Västmanlands län.

I *Örebro län* berörde spridda översvämningar merparten av länets kommuner. Genom att juli månad varit nederbördsrik var markerna redan mättade

101. msb.se 24-10-10. Utredningar enligt översvämningsdirektivet.

102. Länsstyrelsen i Jönköpings län 2023.

103. SGI och MSB Kommunanalyser.

104. sv.wikipedia.org 2025-02-06. Ovädret Hans.

med vatten när skyfallen som följde på stormen Hans inträffade. De största konsekvenserna drabbade infrastruktur och jordbruk. Samhällsviktig verksamhet drabbades i mindre utsträckning. Vissa skador uppkom på Ervalla kyrka i Örebro kommun när kyrkogården översvämmades och vatten trängde in i kyrkans källare.[105] Örebro kommun tillhör enligt SGI:s och MSB:s kommunalanalyser riskklass 4 i kategorin kulturarv (översvämningar i vattendrag). Ett byggnadsminne, 61 fornlämningar, ett kulturreservat, ett museum och åtta riksintressen för kulturmiljövården bedöms ligga i riskzonen.[106] Örebro kommun är också en av 26 områden med betydande översvämningsrisk.[107]

Alla kommuner i *Dalarnas län* drabbades i någon mån av de översvämningar som följde av nederbördsmängderna i samband med stormen Hans. Vissa delar av länet drabbades enbart av översvämningar på grund av kortvariga skyfall. Andra delar av länet drabbades även av översvämningar på grund av fortsatt ihållande regn och höga flöden under hela augusti. I flera av de vattendrag som drabbades av översvämningen finns kända kulturarv. Det finns dock bara inrapporterad information om skador från Falu kommun. Den gäller viss erosion på de gamla 1600-talsdammarna uppströms sjön Vällan väster om Falu centrum, i världsarvet Falun och Kopparbergslagen.[108] För Falu kommun saknas data över riskerna för erosion i SGI:s och MSB:s kommunalanalyser, men kommunen tillhör riskklass 5 i kategorin kulturarv (översvämningar i vattendrag). Tre byggnadsminnen, 169 fornlämningar, ett kulturreservat, ett museum, tio riksintressen för kulturmiljövården och ett världsarv bedöms ligga i riskzonen.[109] Falun är också en av 26 områden med betydande översvämningsrisk.[110]

I *Jämtlands län* gav nederbördsmängderna upphov till en slamström som förorsakade omfattande skador i Åre samhälle.[111] Skadorna på kulturmiljöerna var emellertid begränsade. Gamla kyrkan och dess tomt fick vissa skador, men dessa kunde åtgärdas. En hel del vatten fick pumpas ut och även jordmassor som hade spolats dit. Några av byggnadsminnena i Åre fick vissa reparabla skador. Bergbanan gick att använda redan dagen därpå. Parken i anslutning till Bergbanan drabbades av erosionsskador. Den så kallade ”Grottan” fick rensas på jordmassor. Det gamla stationshuset översvämmades.[112] Åre kommun ligger i riskklass 5 för kulturarv (ras). Sammanlagt 18 byggnadsminnen,

105. Länsstyrelsen i Örebro län 2023.
106. SGI och MSB Kommunanalyser.
107. MSB 2025 s. 41.
108. Länsstyrelsen i Dalarnas län 2023.
109. SGI och MSB Kommunanalyser.
110. MSB 2025 s. 27–28.
111. SGU 2023.
112. Länsstyrelsen Jämtlands län 2024.

1 017 fornlämningar, fem kyrkor och 17 riksintressen för kulturmiljövården ligger i riskzoner där de kan påverkas av ras.[113]

Skyfall påverkade kulturmiljöer och museer i Sala, Heby och Västerås

Omfattande nederbörd som föll natten mellan den 1–2 september 2023 i Västmanlands och Uppsala län ledde till mycket höga flöden i flera vattendrag och biflöden. De översvämningar som följde förstärktes av att riklig nederbörd under sensommaren hade vattenmättat marken. De samhällsstörningar som följde drabbade kommunerna Sala, Heby och Västerås i Västmanlands och Uppsala län. Begränsade skador uppstod på riksintressen för kulturmiljövården, byggnadsminnen, fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar samt museer.[114] Sala och Heby ligger i riskklass 1 för kulturarv (översvämning i vattendrag) och Västerås i riskklass 4. I de tre kommunerna ligger sammanlagt fyra byggnadsminnen, 191 fornlämningar, 1 kulturreservat och tretton riksintressen för kulturmiljövården i riskzoner för översvämningar.[115]

Källor

Länsstyrelsen i Dalarnas län 2023. Översvämning Dalarna augusti 2023. Diarienummer: 11241–23. https://rib.msb.se/bib/Search/Document?id=30671&h=&q=%C3%96versv%C3%A4mning%20Dalarna%20augusti%202023&search=1

Länsstyrelsen Jämtlands län 2024. Översvämningar i Jämtlands län augusti 2023. Diarienummer: 451-5935-2023. https://rib.msb.se/bib/Search/Document?id=30597&h=&q=&search=1

Länsstyrelsen i Jönköpings län 2023. Utredning av översvämningar i januari 2023 i Jönköpings län. Meddelande nummer 23:29. https://rib.msb.se/bib/Search/Document?id=30474&h=&q=Utredningar%20av%20%C3%B6versv%C3%A4mningar%20i%20januari%202023&search=1

Länsstyrelsen Västmanlands län 2023. Utredning av översvämningarna i Västmanlands och Uppsala län i september 2023. Diarienummer: 452-4653-2023. https://rib.msb.se/bib/Search/Document?id=30636&h=&q=&search=1

Länsstyrelsen i Örebro län 2023. Utredning av översvämningarna i Örebro län under augusti 2023. Diarienummer: 5463–2023. https://rib.msb.se/bib/Search/Document?id=30651&h=&q=%C3%B6rebro&search=1

113. SGI och MSB Kommunanalyser.

114. Länsstyrelsen Västmanlands län 2023.

115. SGI och MSB Kommunanalyser.

msb.se 24-10-10. Utredningar enligt översvämningsdirektivet. https://www.msb.se/sv/amnesomraden/skydd-mot-olyckor-och-farliga-amnen/naturolyckor-och-klimat/oversvamning/oversvamningsdirektivet/

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) 2025. Översyn av områden med betydande översvämningsrisk, cykel 3. https://rib.msb.se/filer/pdf/30690.pdf

SGI och MSB Kommunanalyser. https://storymaps.arcgis.com/collections/e842517ce39045a4a7603dba84281208?item=3

Sveriges geologiska undersökning (SGU) 2023. Observationer i samband med slamströmmen i Mörviksån, Åre, 7–8 augusti 2023. https://resource.sgu.se/dokument/publikation/sgurapport/sgurapport2023111rapport/s2311-rapport.pdf

sv.wikipedia.org 2025-02-06. Ovädret Hans. https://sv.wikipedia.org/wiki/Ov%C3%A4dret_Hans

9.4 Skredet i Stenungssund 2023

Den 23 september 2023 inträffade ett jordskred i den östra utkanten av tätorten Stenungssund. Skredet omfattade ett område av ungefär 400 x 600 meter. Egendomsskadorna blev stora med förstörelse av en sektion av europaväg 6 (E6), handelsanläggningar och annan viktig infrastruktur inom det berörda området. Skredet innebar också en påverkan i miljön, med stora förflyttningar av jordmassor och fördämningar av lokala vattendrag.[116]

Som en del av Länsstyrelsens respons på skredet inrättades en intern skredgrupp bestående av medarbetare från olika avdelningar och enheter. I en utvärdering av Länsstyrelsens hantering av skredet framkommer att kulturmiljöenheten inte var representerad i det inledande skedet. Detta trots att det redan från början framgick av länsstyrelsens webb GIS att fornlämningar kunde vara berörda. Först tre veckor efter händelsen, den 17 oktober, fick kulturmiljöenheten möjlighet att delta i skredgruppen och då efter påtryckningar.[117]

Enligt SGI:s och MSB:s kommunanalyser ligger Stenungssund i riskklass 3 för skred som kan påverka kulturarvet. I riskområdet finns sex byggnadsminnen, 838 fornminnen, fyra kyrkor och ett riksintresse för kulturmiljövården.[118] Riksantikvarieämbetet har inga uppgifter som tyder på att någon av kulturmiljöerna kom till skada vid tillfället.

Källor

Statens haverikommission (SHK) 2024. Statusrapport avseende jordskredet i Stenungssund. https://shk.se/download/18.5aba15af191ed472c88197b5/1727094610225/SHK%202024_12%20Statusrapport%20Stenungsund.pdf

Länsstyrelsen i Västra Götaland 2024. Samverkan och organisering: En utvärdering av Länsstyrelsens hantering av skredet vid E6. https://www.lansstyrelsen.se/download/18.8cd5a1b19362fb4fc24a/1732532987089/Samverkan%20och%20organisering%20-%20En%20utv%C3%A4rdering%20av%20L%C3%A4nsstyrelsens%20hantering%20av%20skredet%20vid%20E6.pdf

SGI och MSB Kommunanalyser. https://storymaps.arcgis.com/collections/e842517ce39045a4a7603dba84281208?item=3

116. SHK 2024 s. 4.

117. Länsstyrelsen i Västra Götaland 2024 s. 62.

118. SGI och MSB Kommunanalyser.

9.5 Boverkets miljömålsenkät

Runt 40 procent av kommunerna uppger att de har aktuella kommuntäckande kulturmiljöprogram

Figur 5.1. Fördelningen av svar från de kommuner som besvarade fråga 2.1 i Boverkets miljömålsenkäter under perioden 2010–2021. Andelar (procent) hela riket. Sammanställning av uppgifter i boverket.se 2022-12-07. Öppna data-Resultat från miljömålsenkäter.

2.1 Har kommunen aktuella dokument som fyller funktionen av ett kulturmiljöprogram? Andel (%) av kommunerna som svarat på frågan.

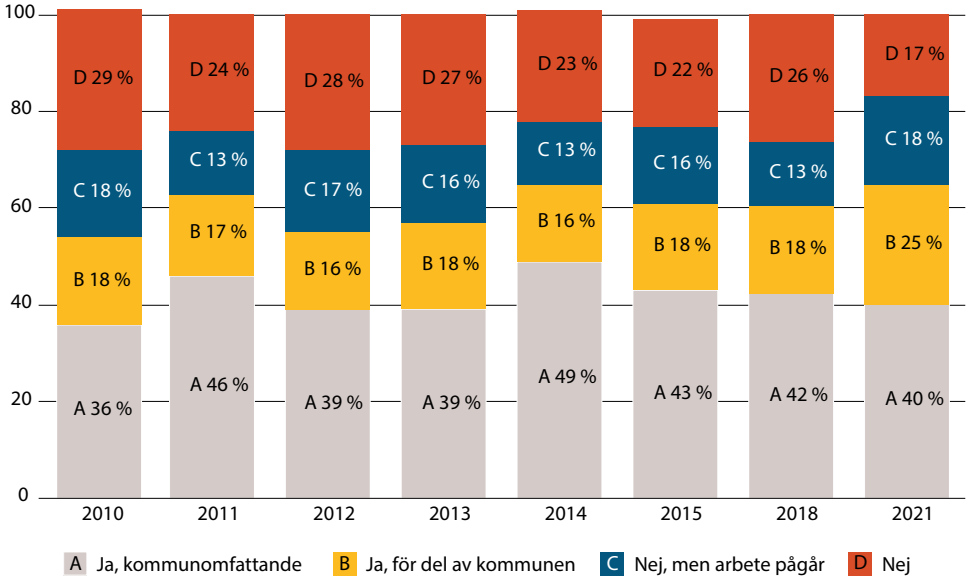

Figur 5.1 visar att i genomsnitt 40 procent *av de kommuner som besvarade fråga 2.1* under perioden uppgav att de hade kommunomfattande dokument. I genomsnitt 18 procent uppgav att de hade dokument för en del av kommunen och 15 procent uppgav att arbete pågår. I genomsnitt 25 procent svarade bestämt nej på fråga 2.1.[119]

Mönster eller trender svåra att urskilja

Per tillfälle besvarade i genomsnitt 228 (79 procent) av landets 290 kommuner enkätens fråga 2.1. Svarsfrekvensen pendlar mellan ett lägsta värde på 217 och ett högsta på 245. Det vill säga ett spann på 28 kommuner, eller nästan 10 procent av landets 290 kommuner.

119. boverket.se 2022-12-07. Öppna data - Resultat från miljömålsenkäter. Redovisningen följer Boverkets sätt att redovisa i den fördjupade utvärderingen (FU23). Där redovisas andelar av kommunerna som besvarat frågan (Boverket 2022 s. 24). Myndigheten för kulturmiljöanalys (MYKA 2022 s. 45–46) och Riksantikvarieämbetet (2024 s. 19) återger Boverkets enkätresultat på andra sätt, varför resultaten skiljer sig åt de olika källorna emellan. MYKA redovisar till att börja med andelen av de kommuner som besvarat enkäten. Därefter anger de andelen kommuner i hela riket. Riksantikvarieämbetet redovisar andel av kommuner i hela riket.

Det är svårt att urskilja mönster eller trender när man jämför år med lägre respektive högre svarsfrekvens. 2010 svarade 36 procent och 2014 49 procent ”Ja, kommunomfattande”. Svarsfrekvensen var 217 båda åren. Den högsta svarsfrekvensen 245 var 2015. Då svarade 43 procent att de hade kommunomfattande dokument. De genomsnittliga andelar som beräknats på grundval av kommunernas enkätsvar under perioden betraktas därför som ett relativt rättvisande närmevärde för hela perioden.

2021 års resultat kan indikera ett trendbrott

2021 svarade 17 procent av de då sammanlagt 230 svarande kommunerna ”Nej” på fråga 2.1. Detta är den lägsta andelen sett till alla år sedan 2010. Samtidigt var den sammanlagde andelen kommuner som svarade ”Ja, kommunomfattande”, ”Ja för en del av kommunen” samt ”Nej men arbete pågår” den högsta. Om detta är ett trendbrott eller en tillfällig variation får Boverkets kommande miljömålsenkäter till kommunerna utvisa.[120]

61 procent uppger att de har aktuella underlag för klimatanpassning

Figur 5.2. Fördelningen av svar från de kommuner som besvarade fråga 3.1 i Boverkets miljömålsenkät 2021. Andelar (procent) hela riket. Sammanställning av uppgifter i boverket.se 2022-12-07. Öppna data-Resultat från miljömålsenkäter.

3.1 Har kommunen aktuella dokument för anpassning till ett förändrat klimat, t.ex. ökade översvämningsrisker, ras- och skredrisker och extremt väder? Andel (%) av kommunerna som svarat på frågan.

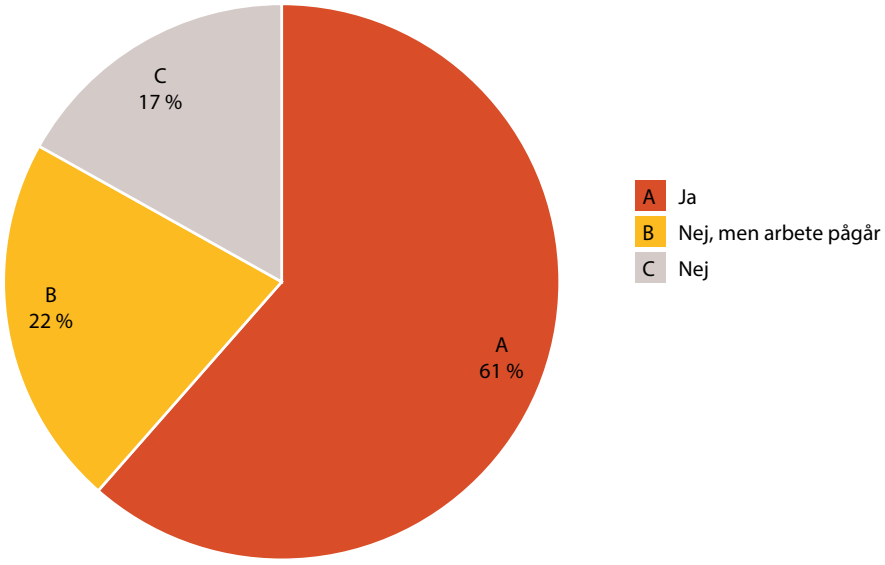

120. Figur 5.1.

61 procent *av de kommuner som besvarade fråga 3.1* i Boverkets miljömålsenkät 2021 uppgav att de har aktuella dokument till stöd för anpassningen till ett förändrat klimat, 22 procent svarar nekande men att arbete pågår medan 17 procent svarar bestämt nej på fråga 3.1.[121]

231 (80 procent) av landets kommuner besvarade fråga 3.1. i Boverkets miljömålsenkät 2021. På länsnivån varierar svarsfrekvensen mellan 100 procent (Uppsala, Jönköping, Kronoberg, Gotlands, Blekinge, Halland, Örebro och Gävleborg) och 47 procent (Västerbotten).

Jämförelser mellan länen haltar

Figur 5.3. Fördelningen av svar från de kommuner som besvarade fråga 3.1 i Boverkets miljömålsenkät 2021. Andelar (procent) per län. Sammanställning av uppgifter i boverket.se 2022-12-07. Öppna data-Resultat från miljömålsenkäter.

3.1 Har kommunen aktuella dokument för anpassning till ett förändrat klimat, t.ex. ökade översvämningsrisker, ras- och skredrisker och extremt väder? Andel (%) av kommunerna som svarat på frågan.

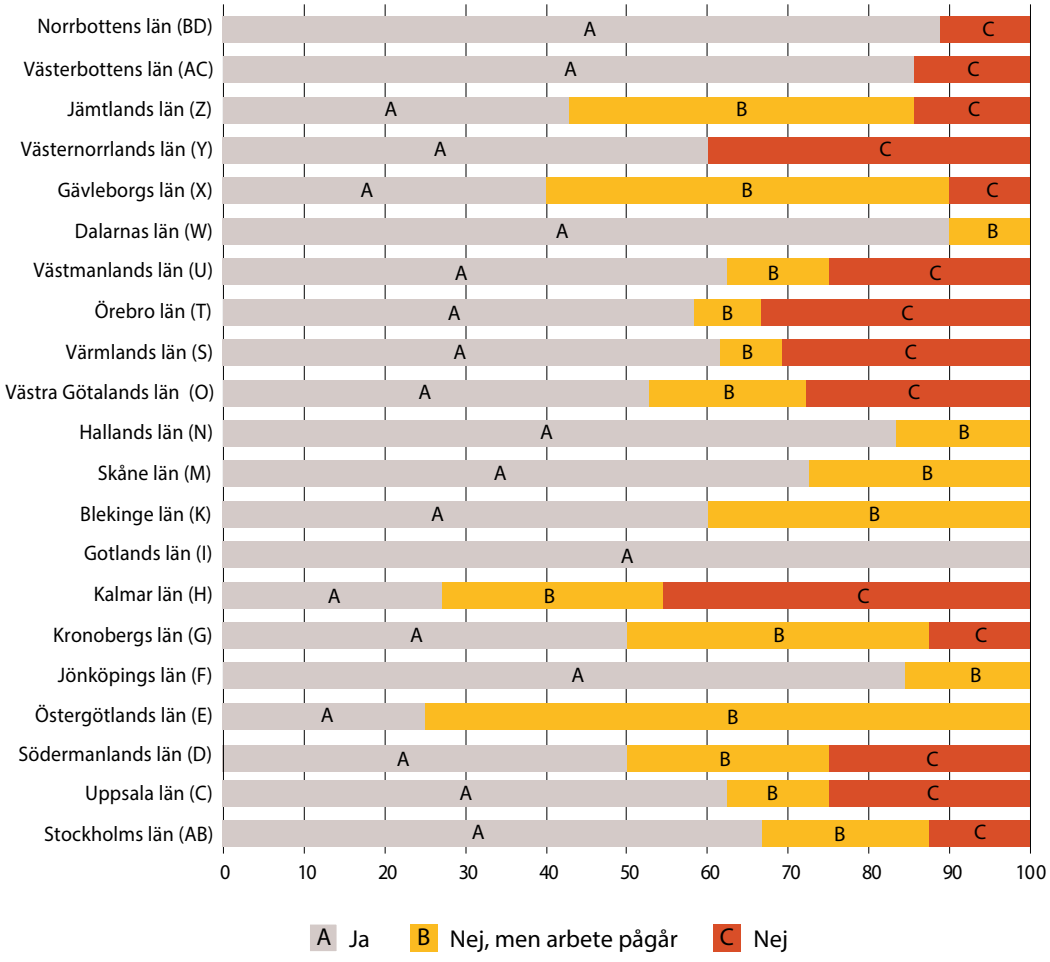

121. Figur 5.2.

Skillnader i svarsfrekvens och i antalet kommuner per län gör att jämförelser mellan länen haltar. När till exempel Gotlands kommun besvarar fråga 3.1 jakande har 100 procent av kommunerna svarat ja. De 19 kommuner i Västra Götaland som svarade ja är bara 39 procent av länets sammanlagt 49 kommuner, men 53 procent av de 36 kommuner i länet som besvarade enkäten. Jämförelser mellan länen blir skev oavsett val av redovisningsform. Länsvisa analyser av Boverkets miljömålenkät bör emellertid kunna användas för att belysa trender inom respektive län, i kommande uppföljningar.[122]

Tillgången till aktuella kulturmiljöprogram är inte bättre i kommuner med betydande översvämningsrisk men fler har dokument för klimatanpassning

Figur 5.4. Tillgången till kulturmiljöprogram eller motsvarande dokument i de 26 områdena med betydande översvämningsrisk 2021.[123] Sammanställning av uppgifter i MSB 2025 och boverket.se 2022-12-07. Öppna data-Resultat från miljömålsenkäter.

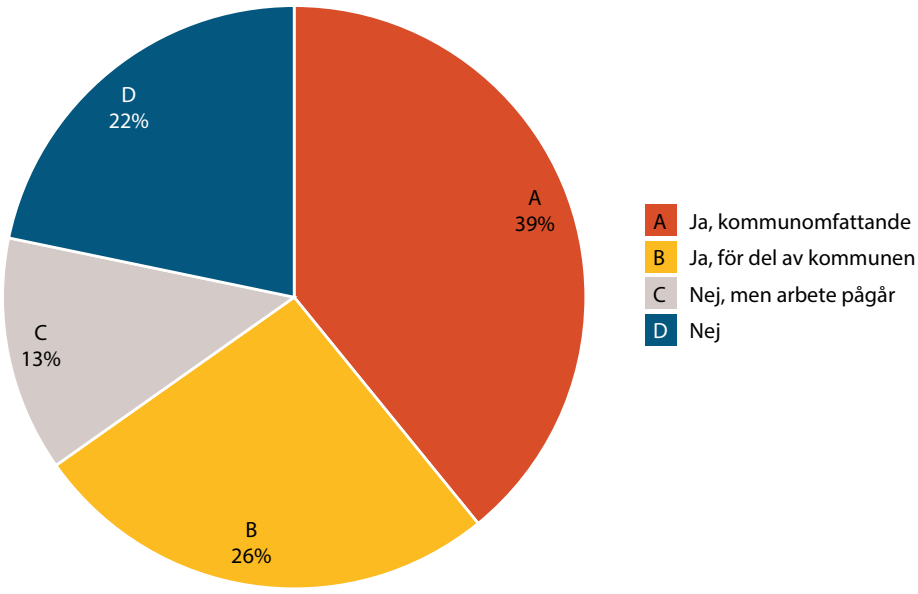

39 procent av kommunerna i de 26 områdena med betydande översvämningsrisk[124] uppgav i Boverkets miljömålsenkät 2021 att de har kommunomfattande kulturmiljöprogram eller motsvarande. Fördelningen rimmar i stort sett med den genomsnittliga fördelningen av svar i hela landet under perioden 2010–2021. Den mest iögonenfallande skillnaden är att något fler uppger att de har aktuella dokument för en del av kommunen.[125]

122. Figur 5.3.

123. Se Bilaga 9.2.

124. Se Bilaga 9.2.

125. Jämför med figur 5.4 och 5.1.

Figur 5.5. Tillgången till aktuella dokument för anpassning till ett förändrat klimat i de 26 områdena med betydande översvämningsrisk 2021.[126] Sammanställning av uppgifter i MSB 2025 och boverket.se 2022-12-07. Öppna data-Resultat från miljömålsenkäter.

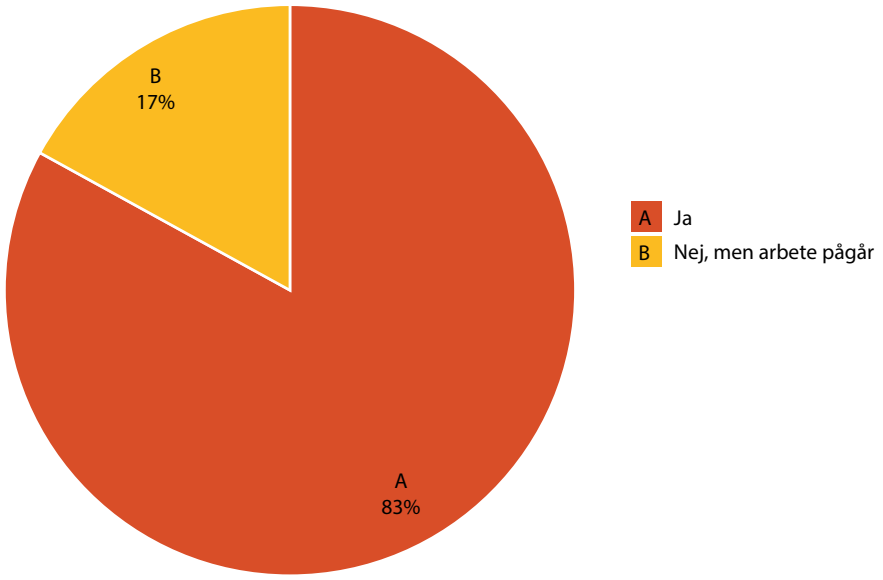

83 procent av kommunerna i de 26 områdena med betydande översvämningsrisk[127] uppgav i Boverkets miljömålsenkät 2021, att de har aktuella dokument till stöd för anpassningen till ett förändrat klimat.[128] Betydligt fler kommuner än i riket som helhet har alltså aktuella dokument.[129]

Källor

Boverket 2022. God bebyggd miljö – fördjupad utvärdering av miljökvalitetsmålet https://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2022/god-bebyggd-miljo---fordjupad-utvardering-av-miljokvalitetsmalet.pdf

boverket.se 2022-12-07. Öppna data - Resultat från miljömålsenkäter. https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/oppna-data/miljomalsenkaten/

Myndigheten för kulturanalys (MYKA) 2022. Kulturmiljöstatistik. Kulturfakta 2022:6. https://kulturanalys.se/wp-content/uploads/2022/12/Kulturmiljostatistik-webb.pdf

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) 2024. Riksantikvarieämbetets årsredovisning 2024. https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:raa:diva-8616

126. Se Bilaga 9.2.

127. Se Bilaga 9.2.

128. Figur 5.5.

129. Jämför med figur 5.5 och 5.2.

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Riksantikvarieämbetet | 08-5191 80 00 | registrator@raa.se | www.raa.se